

Rosa Lago

FISIKARIA

«Energia kontsumoa
erdira edo herenera
jaitsi behar dugu»

Jean Michel Galant

Lurralde Elkargoz

«Merkataritza
Ganbarak
ekainaren 1eko
manifestaziora
deitzea indar
berria da»

Lanbide Heziketa

Gero eta
arrakastatsuagoa
den aukera

Larrun

Gorbatxov-en
bahiketaren
esklusiba
munduratu zuen
kazetariari
elkarrizketa

Net Hurbil

Klima aldaketara
nola egokitu
aztertzen ari dira
nazioarteko
foroetan

Ihesi

Burdina ardatz
hartuta, Euskal
Herria ezagutzeko
lau proposamen

jaietan
euskaraz

kiroletan
euskaraz

gozatu
euskARAZ

Noranahi goazela. Nonahi gaudela.
Gure jendearekin. Gure iritzia adierazi
nahi dugunean, geure erara. Euskara
gure bizimoduaren osagaia da.
Berezkoa dugu. Lagunen artean, gure
giroan, **gure artean euskaraz.**

Bizkaiko Foru Aldundia
Diputación Foral de Bizkaia

Azaleko argazkia:
DANI BLANCO
Azala: GARBINE
UBEDA GOIKOETXEA

ARGIAko edukiak kopiatu, moldatu, zabaldu eta argitaratu ditzakezu, gure egiletza aitortu eta baldintza beretan eginez gero.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Ixabel Bereziartua. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Astekariko erredakzio-burua: Estitxu Eizagirre. Asteko Gaia-Pertsonaia: Mikel Garcia. Iritziak: Mikel Asurmendi. Kultura: Garbine Ubeda Goikoetxea. Aisia: Unai Brea. Termometroa: Urko Apaolaza. Euskara: Onintza Irureta. Interneteko erredakzio-burua: Lander Arbelaiz. www.argia.com: Gorka Bereziartua, Jon Torner. Multimedia: Axier Lopez. Argazkilaria: Dani Blanco. Produktzioa: ANTZA, S.A.L.

Kudeaketa eta salmenta: Berdaitz Goia. Harpidetzak: Karlos Olasolo. Idazkaritza teknikoa: Aloña Soraluze. Publizitatea: Idoia Arregi, Maite Arrieta, Ixabel Bereziartua, Olatz Korta, Bego Zuza. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde. Harrera: Jone Arzallus.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxe: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3. eskuinta. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: Eleizalde 1, 2-D. 48600 Sopela. Tel: 94 6765580. POSTA ELEKTRONIKOA. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpidetza@argia.com. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: iametza interaktiboa, S.L. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 145 euro. Ipar Euskal Herria: 176 euro. Espainia: 145 euro. Beste atzerriak: 182 euro. Airez: 285 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko partaidea da.

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

HEZKUNTZA, HIZKUNTZA POLITIKA
ETA KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza
diruz lagundua

Gipuzkoako Foru Aldundia

NON ZER

2013ko maiatzaren 26a, 2.370. zenbakia

ASTEKO GAIA

LANBIDE HEZIKETA Krisi garaian alternatiba.

IRATI SARASUA ARABAOLAZA / 4

PERTSONAIA

ROSA LAGO: «Bada hazkundera ez beste bide bat, hazkunderari galga ipintzea». MIEL A. ELUSTONDO / 10

IRITZIAREN LEIHOA

EUROPAR BATASUNAREN BRITAINIARTZEA

BALEREN BAKAIKOA AZURMENDI / 16

ZARAMA: ARAZOA EDO AUKERA? IÑAKI BARCENA / 18

GORA PRO NOBIS ASISKO URMENETA / 15

HEMEROTEKA Inposaketaren aurka, desobedientzia.

VICENT PARTAL, VILAWEB.CAT AGERKARIKO ZUZENDARIA / 17

BERTSO BERRIAK Zubi harresia. MIREN AMURIZA PLAZA / 17

TXANDAN (Auto)kontrola. ITXARO BORDA / 18

ZIRTAK Isiltasunaren naturaz. ANGEL ERRO / 19

ERDIKO KAIERA

IHESI Gure Burdin Aroak utzitako bideetan barna / 20

● **OIARTZUN** Arditurri, ur azpian behar luketen aztarnak.
IRATI SARASUA ARABAOLAZA / 21

● **ZERAIN** Lehengo meategia Burdinaren Mendi da gaur.
JAKOBA ERREKONDO / 24

● **IRUN-DONEZTEBE** Bidasoaldeko burdinbidearen
arrastoan. MIKEL GARCIA IDIAKEZ / 26

● **TRAPAGARAN** Burdin goseak zauriz bete zuen mendia.
MARIJO DEOGRACIAS / 29

TERE IRASTORTZA New Yorken, poeta artean. IMA UBEDA / 32

LITERATURA AMAIA ALVAREZ URIA, G. UBEDA GOIKOETXEA / 34

MUSIKA IKER BARANDIARAN / 35

DENBORA-PASAK ANA ZAMBRANO, KIKE AMONARRIZ / 36

ALEA Bidea helburu. MYRIAM GARZIA / 37

ZIENTZIA ETA TEKNOLOGIA JOXERRA AIZPURUA / 38

LANDAREAK JAKOBA ERREKONDO / 39

DENBORAREN MAKINA NAGORE IRAZUSTABARRENA / 40

TERMOMETROA

JEAN-MICHEL GALANT: «Lurralde Elkargoaren eskaerari ez erantzutea gaitza litzateke». MIKEL ASURMENDI / 41

ROBER GUTIERREZ: «Enpresan hizkuntzak kudeatu behar dituztela ohartzea da lehen urratsa». SAIOA LABAKA / 44

HERRI HARRESIA Ondarroako irudiak sarean.

URKO APAOLAZA AVILA / 46

EUSKARA ALBISTEAK ONINTZA IRURETA AZKUNE / 47

EKONOMIAREN TALAIA JUAN MARI ARREGI / 47

NET HURBIL Klimaren aldaketak jada eskatzen digu egokitzen
hastea. PELLO ZUBIRIA KAMINO / 48

MALTZAGATIK XABIER LETONA / 50

ASTEKO GAIA

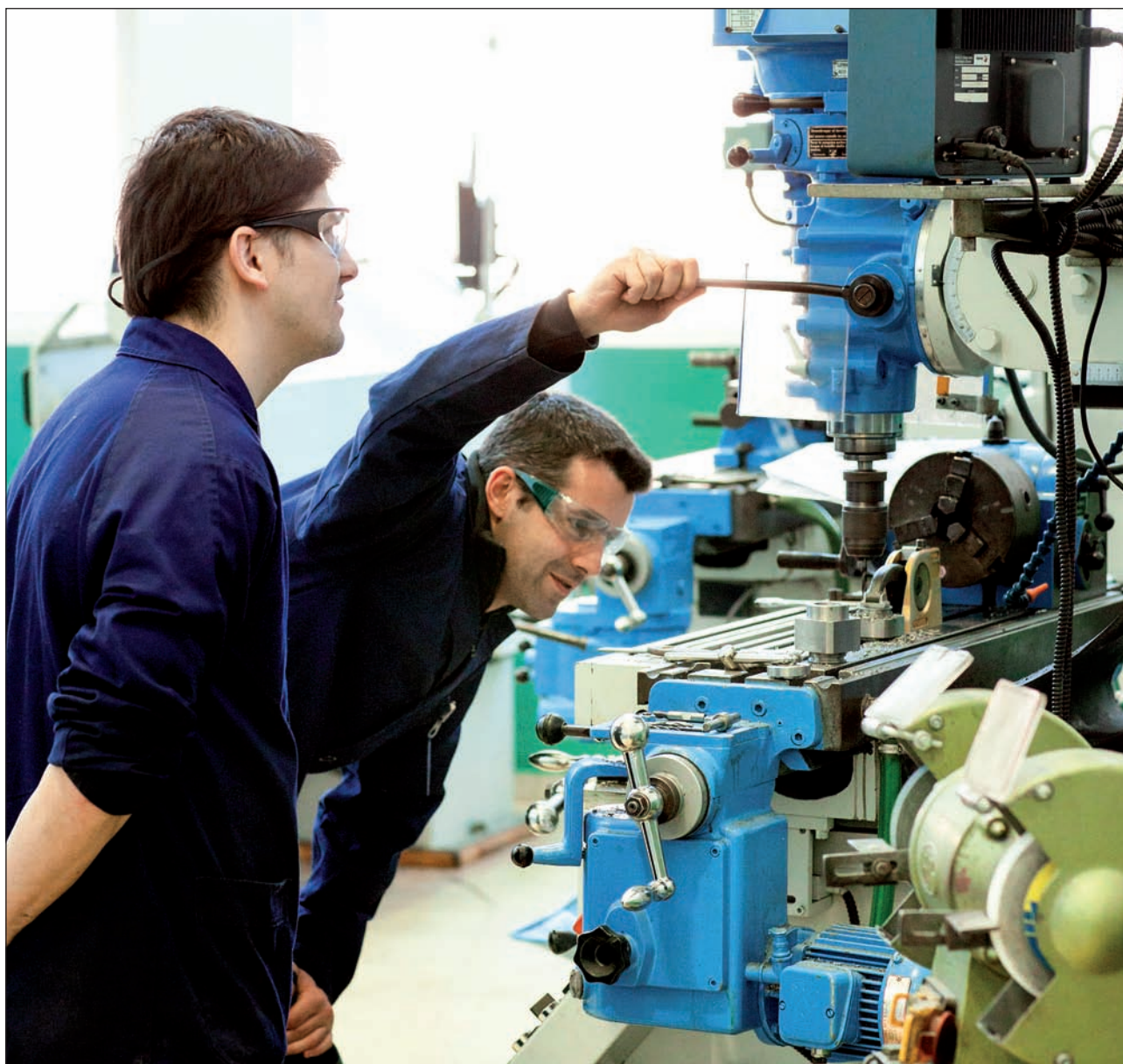
LANBIDE HEZIKETA

Krisi garaian alternatiba

Lanbide Heziketako ikastetxeak ikaslez beteta daude. Euskal Herriko Lanbide Heziketa erreferentea izateaz gain, indar handia hartu du azken urteetan, krisiaren eraginez langabezian daudenen aukera bilakatu baita.

| IRATI SARASUA ARABAOLAZA |

Argazkiak: Dani Blanco

Mekanizazio ikasketak, Usurbilgo Lanbide Eskolan.

“TRADIZIOA DU GARRANTZITSU EAeko Lanbide Heziketak, urteetan garatu eta nazioartean erreferente izatera heldu da”. Erreterian dagoen Tknika Lanbide Heziketarako Berrikuntza Zentroko zuzendari Iñaki Mujikaren hitzak dira. Krisi garaioan, gainera, ohiko ikasleekin batera langabezia daudenetako askok –bestelako ikasketak egin dituztenak, tartean– LHren aldeko hautua egin du. Hori da Amaia Gonzalezen kasua: Arkitektura amaitu ostean, programazio arloan LHko ikasketak egitea erabaki zuen, lana lortzeko itxaropenez. Borja Menak unibertsitateko ikasketak utzi zituen, bere hitzetan praktika gutxiegi eta teoria gehiegi eskaintzen zutelako. Orain LHn ari da, baita lan munduan lehenengo pausoak ematen ere, Hezibi izeneko proiektuaren baitan urtebetez ikasketak eta enpresa batean praktikak uztartu ahal izan baititu. Aritz San Sebastianek aldiz, bukatuta ditu ikasketak eta bakarka ekin dio lan munduari, enpresa bat sortuz. Hasieratik argi zuen enpresa bat sortu nahi zuela eta ikasketek horretarako bidea zabaltu diote, Urrats bat proiektuaren bidez. Hiru urte darmatza enpresan eta geroz eta hobeto doakio.

Guztira, 36.600 ikasle inguru ari da LH egiten Hego Euskal Herrian. Nafarroan prestigioa dauka adar honek eta inoizko ikasle kopuru handiena du egun, langabezia maila altuaren eta itxitako enpresen ondorioz. Lapurdin, Nafarroa Beherean eta Zuberoan aldiz, arrakasta handiagoa du unibertsitateak, eta industria alorreko ikasketetan, esaterako, jende falta du LHk Iparraldean, gehiengoak nahiago duelako ingeniariaren bat egin unibertsitatean.

LHren hiru oinarriak azaldu dizkigu Iñaki Mujikak: jakitea, egiten jakitea eta egitea. Horri izaten jakitea gehitzen diote, hots, pertsona gisa garatzea, eta egin beharretarako prest egotea. Taldean gauzak egitea, esaterako, oso garrantzitsua da eta ikasketen zutabe. “Hemen banaka gauza gutxi egin ditzakegu. Eta filosofia hori eta pentsatzeko era hori irakasle onek transmititzen dute”, adierazi du Mujikak.

Erdi mailako eta goi mailako zikloak eskaintzen dituzte Lanbide Heziketan. Hasiera batean, Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza bukatu ondoren erdi mailako hezkuntza zikloak egiteko dago pentsatuta, baita Batxilergoa egin ondoren goi mailakoak egiteko ere. Bi zikloetan derrigorrezko praktikak egiten dituzte ikasleek, eta lanera bideratuta dauden ikas-

Praktiken garrantziaz ohartuta, proiektu berri bat jarri dute martxan: Hezibi. Urtebetez enpresa batean lan egitean datza eta ikasketak eta lana uztartzen dituzte ikasleek

Urrats bat proiektua 2000. urtean abiatu zuten eta ikasketak amaitzean enpresa bat sortzera dago bideratuta, lehenengo pausoak ematen laguntzera

ketak dira. Horiek bide ohikoenak izan arren, gaur egungo egoera dela-eta gauzak pittin bat aldatu dira. Usurbilgo Lanbide Eskolan, adibidez, ikasleen %10 unibertsitateetatik joandakoak dira. “Pertsona bat etorri zen irailean matrikulatzera; zer gustatzen zitzaion galdetu

ziotenean esan zuen gustatzen zaizkion gauzetan lizentziatu zela jada, Psikologian, baina orain lana dagoen zerbait behar zuela”, gogoratu du Mujikak.

Guraso askok galdetu ohi dio zer komeni den seme-alabak egitea Batxilergoa amaitutakoan. “Nik beti esaten diet LHn 26 familia profesional daudela eta eskaintza oso zabala dagoela. 18 urterekin Batxilergoa amaitu duen ikaslea, ikasle ona da, LH bi urte dira eta bi urte horietan hiru hilabetez enpresa batean egoteko aukera dago, gauza praktikokoak egiten, lanbideari lotutakoak”. LH bi urteren buruan amaitu eta unibertsitatean ikasten jarraitzeko aukera izango luke nahi duenak. Unibertsitatean LHko ikasgaiak baliozkotzeko lanean ari da Mujikaren taldea. Urtean-urtean gaintuz gero, 24 urterekin LH eta unibertsitatea amaituta luke gazte horrek eta pertsona gisa beren lekua hartzeko adin egokia dela uste du Mujikak: “Ibilbide oso interesgarri eta praktikoa du jada ikasleak. Nik hori gomendatzen dut”. Zuzendarriaren ustez, ibilbide horrek izan beharko luke ohikoena; Alemanian ikasleen %70ak hori egiten du, Frantziako Estatuan %65ak, eta EAEn aldiz, %50ak.

Amaia Gonzalezek denboran atzera egiteko gaitasuna balu, ez dago ziur 18 urterekin Arkitektura ikasten hasiko litzakeen. Eta ez daki zer esango liokeen Batxilergoa amaitzen ari den gazteari: “Sarri ez dakigu zer egin 18 urte ditugunean.

GURE ESKAINTZA, ZURE AUKERA!!

Lanbide Heziketa

ADMINISTRAZIOA ETA FINANTZAK

SISTEMA ELEKTROTEKNIKOAK

AKUAKULTURA

Aurrematrikula: maiatzaren 27tik ekainaren 7ra
Matrikula: uztailaren 7tik -12ra

Tfn: 943-603545 ext 310 | idazkaritza@mutrikubhi.net | www.mutrikubhi.hezkuntza.net

SARBIDE FROGA PRESTATZEKO IKASTAROA

Mekanizazioa (goiko argazkian) eta Administrazio eta Finantzaketa Teknikoa (ezkerrean), Usurbilgo Lanbide Eskolan. Emakume eta gizonen artean aldea dago oraindik; erdi mailako ikasleen %62 mutilak dira, eta goi mailakoen %58 ere bai.

Oroitzen naiz orrialde bat pasa zidatela eta hori bete behar nuela. Nik banekien zer egin nahi nuen, baina karrerak sei urte irauten ditu gutxienez eta sei urte asko dira, oso ziur egon behar duzu erabakiaz. Ikasle horiei esango nieke ez dela berdina sei urte egon edo bi egoitea. Lanbide Heziketa amaitzean ikusten baduzu gustuko duzula, jarraitu. Aukera beti hor izango duzu gero unibertsitatera joateko”.

Praktikak nagusi

Ikasleak lan mundura erabat bideratuta daude hasieratik. Hala, ikasle guztiek dute praktikak egiteko beharra eta garrantzitsua iruditzen zaie denei. “Arkitekturan ez genituen praktikak egiten, opor garaian estudioetara joateko

aukera izaten genuen, baina orain aukera hori ere ez dago”, adierazi du Gonzalezek. Pentsatzen du lanean hasi arte unibertsitarioek ez dakitela benetan zer den ikasi dutena, unibertsitatean eskaintzen dena teoriara mugatzen delako. “Amaitzen duzunean bakarrik zaude, ez duzu lan munduaz ezer ezagutzen, eta curriculumak bidaltzeari ekin behar izaten diozu”. Horri aurre egin nahi izan dio LHK, eta horregatik, praktika aldia egin behar dute ikasleek titulazioa lortu ahal izateko.

Horrez gain, praktiken garrantziaz ohartuta, proiektu berri bat jarri dute martxan aurtengo ikasturtean: Hezibi. Urtebetez enpresa batean lan egitean datza eta ikasketak eta lana uztartzen dituzte ikasleek. Lau ordu inguruko lanaldia izaten dute proiektuaren parte direnek, gelan ikasitakoa praktikara eramateko. Borja Mena, adibidez, bigarren mailan dago eta iazko urritik datorren urrira arte lau orduz egunero enpresa batean ari da lanean. “Niretzako hori oso garrantzitsua da. Unibertsitatea uztearen arrazoi nagusia hori izan zen, ez nuela alde praktikoa ikusten. Denek egiten dituzten hiru hilabeteko praktikak egin beharrean urtebete aritzea izugarria da. Denbora gehiago zaude eta benetan enpresa batean lanean aritzea zer den ikasten duzu, diru pittin bat irabazten duzu

Europar erreferente

“Nazioarteko sareetan oso sartuta gaude, eta erreferentzia da Araba, Bizkaia eta Gipuzkoako Lanbide Heziketa. Nazioarteko bisita asko izaten ditugu eskoletan”. Bertakoa oso aurreratuta dagoela eta Europar punta-puntakoa dela nabarmendu du Iñaki Mujikak. Areago, herrialde askotatik eskatzen dizkiete ikasleak. Erreferente bilakatu dira eskaintzen duten proiektuen kopuruagatik eta irakaskuntzaren kalitateagatik.

eta kontratua egiten dizute”. Gizarte Segurantzaren erakundeak ikasleek. “Bost hilabete inguru daramatzat –jarraitu du Menak–, iruditzen zait hiru hilabetetan ez duzula hainbeste ikasten, eta langileekin ere hiru hilabetetan ez duzu hainbesteko harremana egiten. Oso baliagarria iruditzen zait”. Enpresan gauzek edo lanek benetan zein garrantzi duten ikusten dutela diote ikasleek. “Ikasgelan teoria ikasten duzu, baina enpresan benetako mundura zoaz”, dio Gonzalezek. “Langilea zara, kontratua duzu eta ardura batzuk dituzu”, gaineratu du Mujikak. Familiari ekonomikoki laguntzeko balio duela azpimarratu dute, baita enpresan urte horretan ikasleek beren burua ezagutarazteko ere. Gehienez, hiru urtez egon daitezke ikasleak enpresa horretan lanean eta enpresak nahi bezala prestatzen dituzte.

Beste ekimen interesgarri bat Urrats bat proiektua da. 2000. urtean abiatu zuten eta ikasketak amaitzean enpresa bat sortzera dago bideratuta, lehenengo pausoak ematen laguntzera. Ikasleek orientazioa jasotzen dute

“Enpresetan %70 LHko lanpostuak dira, %20 goi mailako ikasketak dituztenak eta %10 kualifikatu gabekoak”, adierazi du Iñaki Mujika Tknikako zuzendariak (irudian).

batetik eta laguntza teknikoa bestetik. Hasieran, gazteei bulego modukoak uzten dizkie eskolak, behar duten materialaz hornituta (ordenagailua, telefonoa...). Urtebeteko babesaren ostean, kalera ateratzen dira ikasleak. Gaur egun arte 360 enpresa sortu dituzte Lanbide Heziketako ikasleek EAEen.

Kanpora joateko aukera ere izaten dute, Erasmus programari esker. Urtean 1.000 ikasle inguru baliatzen da programaz. “Ni Finlandian izan nintzen. Ideia bat proposatu behar genuen enpresa bat sortzeko, eta irabazleak hara joan ginen beste ikasle batzuekin batera”, adierazi du Gonzalezek.

Bestalde, ekipamenduan ere EAEko ikasleak puntakoak direla ziurtatu du Tknikako zuzendariak: “Ikasleek erabiltzen dituzten makinak enpresa askotan ez dituzte ikusiko”.

Prestigioa lortzen

“Buruan dugu LH eta unibertsitatea daudela, baina biak dira lanbide heziketa. Hainbat maila daude, baina guztiak dira beharrezkoak. Medikuek beharko du autoa konpontzea, ezta? Eta automozioiko teknikariak ere beharko du medikua, ezta?”, diosku Mujikak. Orain arte unibertsitatera joaten ez zena gizartearen gutxietsi egiten zutela pentsatzen dute solaskideek, bigarren mailakotzat jotzen zela. Institutuetan bertan ikasleak unibertsitatera gehiago bideratzen dituztela ikusi dute. “Nik ikasi nuen institutuan Lanbide Heziketako eskolak ematen dituzte, eta ez dakit zer ematen duten ere”, adierazi du Menak. Mujika eta haren taldea saiatu dira hori aldatzen, baina ikaragarri kostatzen dela nabarmendu du. Neskekin ere hori gertatzen dela esan dute, arlo industrialetara joatea asko kostatzen dela.

Gonzalezek uste du orokorrean unibertsitatean norberak ahalegin handiagoa egin behar duela eta LHn eskolak jarraitzea dela gakoa: “Hemen oso zainduta nago, pentsatu nuen hasieran, baina hain daude zure ondoan, azkenean gauza asko onartzen dizkizute-

943 36 46 00

www.lhusurbil.com

Erdi eta goi mailako zikloak A eta D Ereduak

Honako honen bila bazabiltza: Kalitatezko irakaskuntza, lanpostu bat topatzeko erraztasuna, enpresa praktikak, atzerrian praktikak, ekipamendurik berriena.

Administrazioa eta Kudeaketa Administrazioa | Elektrizitate-elektronika | Fabrikazio mekanikoa | Ura eta energia. Produksioa zerbitzu eta mantenua

Aurrematrikula Maiatzaren 27tik ekainaren 7ra

Aritz San Sebastian

25 urte. Automozioa ikasi du Erretereriako Don Bosco ikastetxean. 19 urterekin Lanbide Heziketa ikasten hasi zen eta lehenengo urtetik Urrats bat proiektuan hartu zuen parte, enpresa propioa sortzeko asmoz. Sortu nahi zuen enpresako alor berean egin zituen praktikak. “Ondo doakit. Lana badugu pertsona bat edo bi kontratatzeko, baina gauzak poliki egin behar ditut eta ezin ditut pauso guztiak batera eman”.

Amaia Gonzalez

28 urte. Fabrikazio Mekanikaren Programazioa ari da ikasten Usurbilgo Lanbide Eskolan. “Arkitektura amaitzeko nuen, proiektua nuen egiteko, baina lagunak ikusten nituen amaitu ostean lanik gabe. Interneten Lanbide Heziketako ikastaroak bilatu nituen eta oso gustura nago, irakasleen gertutasuna eta irakasteko grina nabaritu ditut”. Orain praktiketan dago eta estudio tekniko batean ari da lanean.

Borja Mena

21 urte. Administrazio eta Finantzaketa Teknikoa ari da ikasten Usurbilgo Lanbide Eskolan. “Batxilerra egin ostean unibertsitatara joan nintzen, baina oso teorikoa zelako utzi”. Hezibi proiektuari esker urtebete pasako du enpresa batean praktikak egiten. “Ikasgela berean 70 lagun ginen unibertsitatean, bi urte hauetan konturatu naiz dena kontzentratuagoa dagoela Lanbide Heziketan eta dinamikoagoa dela”.

la”. Azpimarratu dute jarraipena egitea errazagoa dela eta hori luxua dela, gelak ere txikiagoak direlako.

Profil anitzak

Adin guztietako ikasleak daude ikastetxeotan. Gela batean 18 urteko ikasle bat eta 35 urteko beste bat aurki ditzakezu. “Lehen denak 18 eta 20 urte bitartekoak ziren. Orain adin tarte handiagoa dago ikasleen artean, eta gauza ona da. 18 urtekoek beste batzuen egoera ikusi eta serioago hartzen dutelako. Klaseak emateko era ere ez da berdina. 18 urtekoak motibatzen egon behar duzu, eta helduagoak ez, beste jarrera bat izaten dute”, azaldu du zuzendariak.

Gauza bereziak ari dira gertatzen azken urteetan, gurasoek eta seme-alabek leku berean ikastea, adibidez. Erretereriako Don Bosco ikastetxean ikusi du hori San Sebastianek. Hasierako Lanbide Heziketa deitzen diote ikasle gazteekin egiten duten horri, baina etengabeko prestakuntza ere egiten dute. Goizez normalean ikasle gazteak egoten dira eta arratsaldean eguneratzerara agertzen dira helduagoak. Batzuetan gertatzen da arratsaldean gela berean gurasoa egotea eta goizean semea edo alaba; eta zalantzak bata besteari galdetzea. “Aitak semeari galdetu behar izaten dio askotan”, adierazi du Mujikak.

Hala ere, hainbat alorretan oraindik ez da aniztasun hori nabari. EILAS sindikatuen datuetan oinarrituz, emakume eta gizonen artean aldea dago oraindik; erdi mailako ikasleen %62 mutilak dira, eta goi mailakoen %58 ere bai. Alde hori handiagoa da ikasketa batzuetan: emakumeek besteen zaintza eta irudiarekin lotura duten ikasketak egiten dituzte gehien, baina orain arte gizonekin lotu izan diren ikasketa askotan emakumeen presentzia oso murrizta da. Autoen mantentze lanetan, esaterako, ikasleen %2 inguru baino ez da emakumea.

Euskararen presentzia ere txikia da oraindik. 2010-2011ko datuei erreparatuta, Nafarroan G ereduan, erabat gaztelaniaz, ikasten zuten ikasleen %98,52k; D ereduan, euskara hutsean, %1,48k baino ez. EAEko datuetan ere alde nabarmena dago: A ereduan, gaztelanian hutsean, ikasten zuten ikasleen %74,4k; B ereduan, bi hizkuntzetan, %1,86k eta D ereduan, euskaraz, %23,74k.

Kontuak kontu, etorkizun oparoa aurreikusten diote Lanbide Heziketari. Azken finean, Mujikaren hitzetan, “garbi dago enpresetan %70 LHko lanpostuak direla, %20 goi mailako ikasketak dituztenak eta %10 kualifikatu gabekoak”. ■

**Finlandiarrak ondoen
prestatuak?**

%100
PROFESIONALAK MADE IN
EUSKADI

Fp

EUSKADI
LANBIDE HEZIKETA

Hemen duzu aukera

PERTSONA HELBURU

EUSKO JAURLARITZA

HEZKUNTZA, HIZKUNTZA POLITIKA
ETA KULTURA SAILA

GOBIERNO VASCO

DEPARTAMENTO DE EDUCACIÓN,
POLÍTICA LINGÜÍSTICA Y CULTURA

«Bada hazkundera ez beste bide bat, hazkunderari galga ipintzea»

Energia jardunaldiak Gasteizen maiatzaren bigarren astean. Hantxe Rosa Lago fisikaria, iparraldeko herrialdeek hegoaldekoekin duten zorraz hizketan. Kontsumoa, energia berriztagarriak, desazkundera, zor ekologikoa... Finean, egungo eredia irauli beharra.

| MIEL A. ELUSTONDO |

Argazkiak: Dani Blanco

2007an ARGIA aldizkari honen LARRUN gehigarriaren 108. zenbakian zinen, mahai-inguru batean mintzo: *Energia nuklearren eztabaida pil-pilean*. Gaur egun pil-pilean da orduko eztabaida?

Energia nuklearra ez, energi krisia dago pil-pilean eta, ondorioz, energi iturri denak daude eztabaidan, neurri batean behintzat. 70eko hamarkadan zentralak eraiki ziren, eta 80ko hamarkadaren hasieran baten bat ere bai, baina zentral bat egiteko erabakia hamarhamabi urte lehenago hartzen da eta, beraz, horrek esan nahi du 70eko hamarkadaren bukaeran eskariak eten egin zirela. Bestetik, gaur egun eraikitzen ari diren errektore gehienei dagokienez, haien eraikitze-lanak atzeratuta dabilta.

Kontsumitu nahi dugun bezainbat ekoizte beharko genukeela irakurri dut han edo hemen. Roberto Bermejok dio natura dela denik eta enpresarik arrakastatsuena, gehien iraun duen enpresa. Milioika urte. Dio natura dela imitatu behar dugun enpresa, imitatzea merezi duena. Naturak ekosistemak eratzen ditu. Ekosisteman zikloak itxi egiten dira: organismoek elikagaiak jaten dituzte, hondakinak ekoizten dituzte, eta horiek zikloan sartzen dira berriro, beste organismo batzuek elikagai bihurtuta. Bermejok dio hori imitatu behar dugula, gure ekonomiak deszentralizatuak izan behar direla, tokian tokiko elikagaiak eta hondakinak kudeatu behar ditugula, tokian-tokian itxi behar dugula zikloa. Ziklo

garrantzizkoenak, behintzat. Hori lortzen badugu, gure erresilientzia handiagoa izango da, eta munduko gatazka handiek neurri txikiagoan eragingo digute. Egun, aldiz, kontrako gertatzen da: hain da irekia gure ekonomia, non munduaren beste muturrean gertatzen denak zuzenean jotzen gaituen. Zikloa itxia balitz, kaltea saihesteko moduan izango ginateke. Dena den, gure kasuan oso zaila da hori, baliabide naturalak eskas ditugulako, energiaren ikuspuntutik behintzat. Lurzorua ere gero eta gutxiago dugu.

Krisi hau gauza asko bere lekuan jartzen ari da?

Baietz uste dut. Eta ez baldin bada gauzak bere lekuan jartzen ari, aukera ematen du horretarako. Baina gizarteak paradigma irauli behar du. Aldaketak pertsonalak dira batzuetan, baina

NORTASUN AGIRIA

Rosa Lago Aurrekoetxea (Portugalete, 1972). Fisikan doktore, irakasle da EHUko Ingeniaritza Goi Eskola Teknikoan. Madrilgo IES Eguzki Energiako Institutuan jardun zuen lanean, energia fotovoltaiakoaren arloan. Ekopol Ekonomia politikoa eta Ekonomia ekologikoa aztergai dituen EHUko ikerketa taldeko kide da, eta Ekologistak Martxaneko militante. Zor ekologikoari buruzko lanak ditu argitaratuak, esanez herrialde aberatsak hegoaldekoekin zorretan gaudela, planetako biodibertsitatearen galerari, klima aldaketari eta garapenari dagokionean.

gizarteak, eta sistemak, aldaketari bidea egiten utzi behar dio. Diotenez, energi krisiari dagokionean, Kubako kasua eredugarria izan liteke.

Kubako kasua?

Sobiet Batasuna jausi zenean, petroliorik gabe geratu zen herrialdea. Blokeoa ere hor zegoen, gainera. Inportazioak herenera jaitsi ziren, eta BPG erdira, hiru urtean. Oso aldaketa gogorra izan zuten. Azukre-kanabera ekoizten zuten, baina atzean utzi behar izan zuten, bestelako elikagaiak behar zituzten-eta. Ongarri kimikoak inportatzeko dirurik ere ez, eta nekazaritza organikora jo zuten. Oso aldaketa handia izan zen, aldaketa pertsonala ere bai: kasu askotan, beren ingeniari lanbideak utzi eta lehen sektorerara jo behar izan zuten. *The power of community* duzu filma, Kuban gertatukoa ikusten da bertan. EHNE-tik ere joan izan dira hara, nekazaritza organikora zelan aldatu ziren ikustera.

Sinonimoak egin dituzte kontsumoa eta giza garapena. Baina, zeuri irakurria dizugunez, ez dira sinonimo. Bizitza itxaropena, alfabetatze tasa... ez datoz, nahitaez, kontsumoari loturik. Horretan nago ni, bai. Are gehiago, giza garapenari dagozkion indize edo adierazleak aztertu —zuk esan dituzunak, eta beste batzuk, haur-hilkortasun tasa, adibidez—, eta

Euskara

“Hamar urte daramatzat unibertsitatean, eta ia ikasketa guztiak egin litezke euskaraz. Irakasle eta ikerlari elebidun asko dago. Ni, bestalde, Ekopol taldean ari naiz, eta elebidunak gara gehienak. Euskaraz ez dakienak, berриз, ulertzen du eta beraz, bilerak euskaraz egin ezin ez dugu. Jardunaldiak euskaraz egitea zailagoa da”.

egia da kontsumoarekin asko hobetzen direla, baina prozesuaren hasieran besterik ez. Une batetik aurrera, adierazleak ez dira hobetzen, eta gehiago kontsumitzeagatik, gehiago garraiatzeagatik, bidaia gehiago egiteagatik... giza garapena ez da handiagoa. Ez gara luzeago ez hobeto biziko. Energi kontsumo txikiagora egokitu behar dugu gure ekonomia. Kontsumo hori, bestalde, energia berriztagarri bidez ere horni liteke. Muga bat dugu, eta gure ekonomi sistemak muga horiek onartu behar ditu, ezin du jokatu energiak, eta kontsumoak, mugarik izango ez balu bezala.

Energia berriztagarriak errealitate dira ala asmo?

Errealitate. Eolikoak, adibidez, Espainiako Estatuko argindarraren %18 inguru sortzeko balio izan du 2012an. Eta eguzki panelek %3. Baina 2008 baino lehen, %0,3 zen zifra hori. 2008an, bat-batean, panel asko ipini ziren. Energia fotovoltakorako baldintza oso onak ipini zituzten, inbertsio handiak egin ziren. Eta orain, argindarraren %3 sortzen duenez geroztik, estatistiketan agertzen da energia fotovoltakoa.

Energia berriztagarria izan, konbentzionala izan, kontsumoa da beti neurri. Ez ote dugu gizarte ereduaz gogoeta egin beharrik?

Emakumea txapeldun

“Ilunpean egon da emakumearen lekua, ingeniartzan nahiz gizartean. Gizonezkoak baino askoz gehiago jakin behar dugu pausoa aurrera emateko, gure burua ikusgarri egiteko. Irakasle naizen aldetik, ikusi dut: mutilak, neskak baino gutxiago jakinda ere, pausoa emango du. Neskak ziurtasun handiagoa behar du. Oker egingo dugula sinetsarazi digute. Gizonezkoari askotan esan diote ‘txapeldun!’. Neskari, gutxitan. Politak, atseginak garela, edo izan behar dugula, bai, baina txapeldun garela ez”.

Eredua aldatzekotan, garrantzizkoa da planetan garraioa murriztea. Ez bakarrik pertsonen garraioa, merkantzia baina. Nazioartean garatu den merkataritza librea irauli behar dugu, eta tokiko merkataritza berreskuratu.

Behar beste inbertitzen ote da energia berriztagarrietan?

Ez. Oraindik ere, askoz ere diru-laguntza handiagoak jasotzen dituzte betiko energi iturriek, hau da, erregai fosilek, edo energia nuklearrak. Hala ere, teknologia berriztagarri batzuk industriaraino heldu dira: eolikoa, fotovoltaikoa... Horixe garatu behar da, energia berriztagarrien industria, energia berriztagarria eskala handian ekoiztea. Eskala handituz gero, eta industriak teknologia gartzean agertzen diren arazoak konponduz gero, prezioak merkatu egingo lirake.

Eguzki panelak dira batean –gurean, Castejon-n dugu parkerik handiena, esaterako–, parke eolikoak bestean.

Energia berriztagarriak abiarazi ditugu, baina betiko zentralak ixten ez ditugu ikusi. Castejon, Boroa... eta besteko zentralak hor dira oraindik. Energia berriztagarria, gaur-gaurkoz, konbentzionalaren erantsia da, ez du lehengorik ordezkatu. Eta horixe da gakoa, ordezkatzeko hori. Eta kontsumoa asko jaitea.

Energia berriztagarria, garapen jasagarria... Ekologiatik asmatu diren terminoak dira, inondik ere, baina botereak, diskurtso ofizialak, bere egin dituenak. Desazkunderaz ere jabetuko da sistema?

Desazkundera ez dute erabiltzen, baina zer esaten ari dira “gure maila ekonomikotik gora bizi izan garela” esaten dutenean? Desazkundera ez dute aipatu, baina “soiltasuna” aldarrikatu dute, kontsumoa murriztu behar zela. Nik ere aldarrikatzen dut soiltasuna, baina berdintasunez. Botereak berdintasuna ahazten du. Botereak atzeraldi ekonomikoan sartu garela konturatu direnean, kontsumoa berrin-

dartu behar dela esaten hasi dira, argudiatuz bestela etengabeko atzeraldian sartuko garela. Desazkundera? Ekonomi sistema honen paradigma hazkundera da.

Iparraldeko herrialdeok hegoaldekoekin zorretan gaudela esan duzu Gasteizko jardunaldietan.

Herri aberatsen garapenak hegoaldeko herrien esplotazioa du oinarri. Erregai fosilak nondik datoz, bada? Bilboko portura sartzen den gasa Nigeriatik eta Trinidad eta Tobagotik datozen itsasontzietan dakarte, Atlantikoa zeharkatuta. Petrolioa, Errusiatik edo Iranetik dator, eta Libiatik. Petrolioa eta gasa ustiatzeak kalte ekologikoak eragiten ditu, eta gizarte kalteak, jatorriko herrialdean. Nigerian oso txiro bizi dira, bizitza itxaropena 40 urtekoa da han, oker ez banago. Badute petrolioa, badute gasa, baina horrek ez du lagundu haien bizi baldintzarik hobetzen. Eta han eragin ditugun kalte ekologikoak ez dira txikiak izan. Joan deneko 50 urtean Prestige itsasontziak isuritakoa 23 aldiz isuri da Nigerian, esaterako. Astiro-astiro gertatzen dira isurketak, baina oso maiz. Hegoaldeko herrialdeek ingurumen kalte larriak pairatzen dituzte, gure mesedetan.

Prestige itsasontziak isuria, 23 aldiz!

Gure jardueraren ondorio diren kalte ekologikoak hegoaldeko herrialdeek pairatzen dituzte eta, beraz, zorretan gaude. Kalkuluen arabera –karbono dioxidoaren emisioak, ustiatzeen ingurumen kalteak...–, EAEren zor ekologikoa, 2005. urtera arte, gure BPGren %9 da, hau da, bost milioi eurokoa. Kopuru hori, adibidez, Costa Ricak duen kanpo-zorraren bestekoa da. Zor ekologikoaren kontzeptua 90eko hamarkadan sortu zen, garai hartan hegoaldeko herrialdeek kanpo zor oso handia zutelako. Hainbat herrialdek garbi esan zuten ezin zutela zor hura ordaindu. Kanpo zorraren aurrean, hegoaldeko

Datu Pertsonalen Babesa - LOPD

Legedira egokitzeko prozesua
(euskaraz, pertsonalizatua)

943 453 588 · www.sigacus.com

AZKEN HITZA

Zientzialariaren engaiamendua

“Nire konpromisoa, gaur egun, desazkundera da, oinarritzko beharrak identifikatzea, energia eskaera zehaztea, eta eskaera hori nola ase aztertzea energia berriztagarriak erabiliz. Baina lehenengo, oinarritzko behar horiek identifikatzea dagokigu: alegia, zertarako ‘behar’ dugu energia? AHT eta San Mames berria eraikitzeko? Edo jendeak etxean kozinatu ahal izateko? Zeintzuk dira ‘oinarritzko beharrak’?”.

herrialdeek argudiatu zuten iparraldeko hango baliabideak ustiatu genituela, eta berez, zorra guk genuela. Kalkuluak eginda, hegoaldeko herrialdeen kanpo zorra eta iparraldekoen zor ekologikoa parekatzeko modukoak lirake.

Lehen, energia nuklearrari buruzko eztabaida pil-pilean; frackingaren txanda da orain?

Energi krisia da beti auzia. Erregai konbentzionalak —petrolio eta gasa— ekoizpenaren gailurrera heldu dira, ezin dute ekonomia-aren eskaera hornitu. Petrolio ateratzeko, ur sakonetara joan behar dugu. Gogoan hartu Mexikoko Golkoko istripua. Gasari dagokionez, kanpotik ekarri behar dugu. Euskadin energia berriztagarriaz baliatuz, gure beharizanen %6 betetzen dugu. %94 kanpotik ekartzen dugu: petrolio, gasa eta gainerako. Horiek garestitzen ari dira ordea, eta independentzia ekonomikoa da helburu. Horretarako, bertako baliabideak ustiatzea da konponbidea. Baina kalte ekologikoa ere hor da. Gure ereduak hazkundera du xede, eta horrek gero eta gehiago kontsumitu behar dugula esan nahi du. Baina bada hazkundera ez beste bide bat, hazkundera galga ipintzea, egonkor eustea, energia berriztagarrien bidez gure beharrak hornitzea. Planetaren mugetara egokitu behar dugu, Euskadiren energi kontsumoa erdira edo herenera jaitsi behar dugu. Eta kontsumoa maila horretara egokitu ondoren, egonkor eutsi.

Eta frackinga?

Frackinga dela-eta, gasa atera nahi badugu, energia asko gastatu behar dugu. James Deanen film horretan [*Giant*, 1956] ikusten dena: XX. mendean Texasen petrolio aurkitu zutenean, putzua egin eta petrolio erraz ateratzen zen, hura ateratzeko energia gutxi inbertitu behar zen, hau da, Energia Itzulera Tasa txikia zen, petrolio upel baten inbertsioa eginez, ehun lortzen zituzten. Orain aldez,

tasa hori txikiagoa da: upel batek hamar-hamabost upel lortzeko balio digu. Gero eta energia gehiago behar dugu petrolio ateratzeko. Arbel-gasaren kasuan, askoz baxuagoa da tasa: upel batez hiru lortzen ditugu. Alegia, gero eta zailagoa da petrolio eta gasa lortzea, gero eta energia gehiago behar dugu erregaiak lortzeko, eta ekonomi hazkundera dela-eta, gero eta energia gehiago behar dugu. Zoramen da. Eta zoramen horretatik irteteko, ekonomi sistema sakon aldatu behar da, eta teknologiak ere aldatu egin behar du. Errotek kalte ekologikoak dakarzkigute, bai, baina arbel-gasa ateratzeak eragiten dituenekin konparatu behar dira, beharbada. Konpromisoa behar dugu.

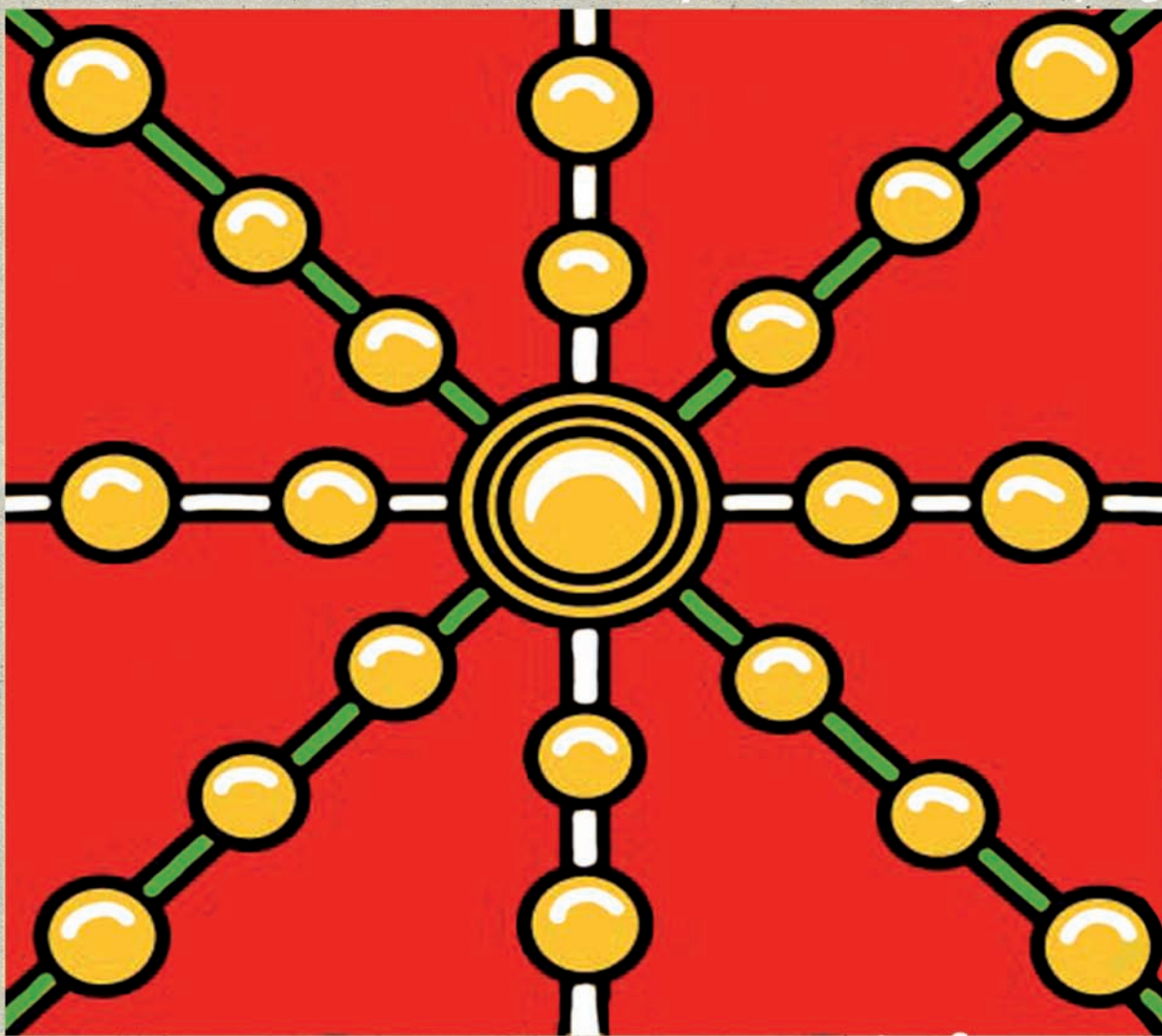
Konpromiso indibidual horren parte da zure jarrera? Bulegoko argiak amatatuta ari zinen, flexo baten argipean lanean.

Bai. Sei lanpara pizten dituzularik eta bakoitzak hainbat watio [jaiki eta sabaiko lanparen potentzia aztertu du], 36 watio bakoitzak!, 200 watio baino gehiago dira dena. Flexoak, berriz, bederatzi bider bi, 18 watio! Konpromisoa. ■

HONATX BANDERA NAZIONALAREN PROPOSAMEN
KONTSENTSUATUA ABERTZALEEN (ESKUIK/ EZKER)
NAFARTZALEEN, ERREPUBLIKARRAK, LABRITZALEEN,
ZAZPIBATISTEN, AUTONOMIAZALEEN, DEPARTA-
MENDUAREN ALDEKOEN, KONTRAKOEN, IURRALDE
ELKARGOA ESKATZEN DUTENEN, ITSAS NAFARRAK,
KARBUNKULUZALEEN, IKURRINDUNEN, ENTSEÑARIEN,
ATEZ ATEKOEN, 5. EDUKIONTZIKOEN, ERRAUSTUEN,
ZERU ETA ZORU ETA ZORI ETA ZERA ETIKOLARIEN,
LIBERTARIOEN, LIBERTINOEN, LIBERTITUEN, BOZKA-
ZALEEN, ABSTENTZIONISTEN, FUTITUEN ARTEKOA:

ORAIN, IZENA ASMATZE BAIZIK EZ DA FALTA!

MADDI SOROA

**Baleren
Bakaikoa
Azurmendi**

EHUKO

IRAKASLEA,

EKONOMIALARIA

Europar Batasunaren britainiartzea

EUROPA kontinenteko zenbait herrialdek susmopean eduki dituzte britainiarrak. Ez dugu ahaztu behar Charles de Gaulle jeneralak erdi-betatu egin zuela Britainia Handia Europar Batasuna (EB) lehen urratsak ematen hasi zenean. Hala ere, 1973an kide zuen.

Lehenengo urteak errazak izan ziren bi aldeentzat, baina Margaret Thatcher anderea lehen ministro bilakatu zenean, 1979an, hasi ziren komeriak. Izan ere, berehala planteatu zuen Britainia Handiak egiten zizkion ekarpen ekonomikoak batasuneko aurrekontuari jasotzen zuen dirutza baino askoz handiagoa zela. Ondorioz, hor dago diferentzia hori estaltzen duen urteroko txekia, britainiar txekia deritzona.

Monetaren batasuna eratzerakoan, britainiarrek argi zeukaten beraien subiranotasunaren ikurra, libra esterlina alegia, ezin zezaketela alboan utzi. Argi zuten moneta batuak *City*ren negozioak ahulduko zituela eta erabaki zuten eurotik kanpo

lea: publikoak beti oker funtzionatzen du eta pribatuak beti ondo. Dogma hau leku guztietan barneratu da. EBk ere pribatizatze bideari heldu dio eta ikusten ari gara zerbitzuen kalitate mailaren hondamendia.

Bestalde, jakina da EBren lehen helburuak Europako herrialdeen arteko kohesioa eta ongizatea garatzea zirela. Baina helburu horiek ez dira inoiz gogoko izan britainiarrentzat, are gutxiago Thatcher eta Tony Blairrentzat. Hauen nahia eta helburua Europa osoa, ekialdeko herrialdeak barne, merkatu libre bihurtzea izan da, gizarte kohesioa alde batera utzita.

Horretarako Amsterdameko Tratatuak bide ematen zuen. Izan ere, 1997tik aurrera bideak irekita geratu ziren, besteak beste, Errumania edo Bulgaria bezalako herrialde atzeratuak EBko kide bihurtzeko. Zalantzarik gabe, EBk diru gutxi ipini behar izan zuen herrialde atzeratu horien ekonomiak indartzeko. Beraz, diferentzia ekonomiko erraldoiak izaten jarraituko du eta enpresa multinazionalak erraztasun oro izango dute lekualdatzeko EBren barruan, lan kostuen aldeak oso nabarmenak baitira: Suedian batez besteko ordutxo soldata 43,80 eurokoa da eta Bulgariakoa 2,90 eurokoa. Non dago kohesioa?

Eta zer esan genezake europar kanpo politikaz edo defentsa bateratuaz? Herrialde bakoitzak bere interesen arabera funtzionatzen du eta britainiarrek interes propio bereziak dituzte.

Azkenik, diru merkatuak ukiezin bihurtu ditu Britainia Handiak. Izan ere, *City*ko diru mugimenduei Tobin Tasa ezartzerik ez dute entzun ere egin nahi. Bien bitartean, Zerga paradisuz inguratuta dago herrialde britainiarra: Jersey, Man, Gibraltar eta abar. Itxuraz paradisu hauen aurkako neurriak hartzekoak dira, baina errealtatean ezer gutxi egiten dute, paradisu horietaz baliatzen diren dirudunek ahalmen politiko handiegia baitute.

Hori bai, EBko hizkuntza komuna edo erabiliena ingelesez izatea onartu da. Horretan batu gaitu Britainia Handiak! ■

Thatcherren garaietan Britainia Handiko sektore publikoa pribatizatzen hasi zen, hain zuzen mundu guztiko herrialdeetara hedatu den politika pribatizatzailea: publikoak beti oker funtzionatzen du eta pribatuak beti ondo. Dogma hau leku guztietan barneratu da. EBk ere pribatizatze bideari heldu dio eta ikusten ari gara zerbitzuen kalitate mailaren hondamendia

geratzea. Modu horretan, diru politika autonomia gauzatzeko tresna ezin hobea erekin geratzen ziren, Espainiako Estatuak edo beste edozein estatu kidek ez bezala, libra esterlina baliogabetu edo birbaloratu baitaiteke. Berriro ere, britainiarren ohiturarekin bat eginez, beraienarekin atera ziren, kosturik gabe gainera.

Thatcherren garaietan Britainia Handiko sektore publikoa pribatizatzen hasi zen, hain zuzen mundu guztiko herrialdeetara hedatu den politika pribatizatzaile

HEMEROTEKA

Espainiako Auzitegi Konstituzionalak baliogabetu du Kataluniako Parlamentuak urtarilaren 23an onartu zuen erabakitze eskubidearen aldeko adierazpena. Vicent Partalek *Contra la imposició, la desobediència* izenburuko editoriala idatzi du auziaren inguruan.

Inposaketaren aurka, desobedientzia

Vicent Partal

♦ VILAWEB.CAT AGERKARIKO ZUZENDARIA

EZ DITZAGUN gure buruak engainatu. Norbaitek azal diezadala Estatuak zergatik hitz egin behar duen Kataluniarekin edozer gauzari buruz, inposatzeko aukera duenean. Ikuspuntu txepel batetik, Estatuko instituzioen eta zehazki botere judizialaren neutraltasunaz hitz eginez argumenta zitekeen. Kontrakoa erakusten duten froga ugari daude, ordea: Espainiako Auzitegi Konstituzionalak ez ditu inondik ere gaur egungo Espainiako herritar guztiak berdintzat hartzen. Batzuk eskubide ororen jabe dira eta besteak, katalanak, jazarri beharreko areriotzat hartzen ditu. Argi eta garbi.

Badakite, akatsez eta lotsaz gaindi, independentzia prozesuak aurrera jarraitzen duela Katalunian, eta ez dela geratuko. Zirrikitu guztiak itxi nahi dituzte. Adierazpen hau baliogabetu nahi dute, badakitelako prozesua Nazioarteko Justizia Auzitegira heltzen bada, subiranotasun adierazpena dela emandako urrats guztiak justifikatuko dituen pieza nagusia. Zentzu horretan, gogoan izan behar da Espainiako Auzitegi Konstituzionalaren jokabidea mespretxagarria dela. Independentzia prozesuak aurrera egin eta espainiar markoa gainditzen badu, nazioartean sartzeko, ez du axolako zer esango duten, ezta baliogabetu egin nahi duten.

Dena den, geuk nola erreakzio-natu behar dugun jakitea da gakoa. Hitz egin edo hitz egitera deitzeko jarrera baliagarria da nazioarteko iritziaurrean arrazoiak biltze-

ko. Argi geratu da, ordea, elkarriketak ez gaituela inora eramango. Ez dezagun denbora gehiago galdu, beraz. Subiranotasun adierazpena aurrerapauso handia izan zen. Eta alde bakarrekoa, hala da. Parlamentuak proposatuko duen hurrengo urratsak, espainiar instituzioei esplizituki desobeditzeko bidean, konfrontazioaren langa gehiago igo beharko luke.

*Parlamentuak
proposatuko duen
hurrengo urratsak,
espainiar instituzioei
esplizituki desobeditzeko
bidean, konfrontazioaren
langa gehiago igo
beharko luke*

Jende askok galdetu dit desobedientzia horrek nolakoa izan beharko lukeen. Ez dagokit niri erantzutea. Uste dut politikariei edota gizarte zibilaren ordezkari kualifikatuei –ANCri edo Òmnium Cultural elkarteari, esaterako– dagokiena erantzutea. Dena den, hainbat ideia bururatzen zaizkit: Kataluniako Generalitatearen eraikin guztietatik espainiar bandera kentzea; Parlamentuak adierazpen bat onartzea, Auzitegi Konstituzionalari ukatuko diona Kataluniako arazotan muturra sartzeari; Madrilgo parlamentutik diputatu katalanak ateratzea; edo guztietan onena, galdeketa proposamen zehatza egitea, gutxi gorabeherako datekin. ■

BERTSO BERRIAK

Miren
Amuriza
Plaza

XDZ

Doinua: ETAre su-etenetik.

Zubi harresia

Urtza Alkortaren hitzak zabaldu zituen prentsak, lehen bait lehen hartu genezan Ondarru Aske Gunetzat. Asteartez lo zakura eramane ondoren presak, portuko turrinak laster eten zizkigun ametsak, baina antxoa eta atunik ez zen ondarrutarrentzat, begiradak mehatxari, zorrotz tentakulu ertzak; Alamedaraino sartu ziren olagarro beltzak.

Berehala igo ginen denok zubi harresira, eta hedatu zen ehunka kasko gorriren distira. Bortxaz nahi izan zituzten herritarrak erretira, ostikadak, porrazoak, lurrean tira ta tira... Zubitik beldurgarria zen portuko perspektiba, nahiz oihukatu “Ertzaintza jendea jotzen ari da!”, kamera gehienak zeuden beste aldera begira.

Hiru orduren ondoren aditu zen garrasia: “Atxilotu dute baina hau dago irabazia!” Urtzari besarkada bat zinez baitu merezia, herriko beteranoei gorazarre berezia. Manten dezagun Donostia Ondarrun sorrarazia, lehen bait lehen idatz dadin behar dugun notizia: Herri harresitik sortu dela irri harresia. ■

Iñaki Barcena

EKOLOGISTAK MARTXAN ETA PARTE HARTUZ IKERKETA TALDEKO KIDEA ♦

INIGO AZKONA

Zarama: arazoa edo aukera?

PATATA BEROA. Halaxe da benetan Gipuzkoako udal instituzioek —eta herritarrek— dutena etxeko zaramen kudeaketarekin. Badirudi, gaurko koiunturan, zaborraren inguruko antagonismoa punturik gorenera heldu dela. Hasieran, Zergarbi errauskailuaren proiektua atzera bota zenean, duela 20 urte, Roman Suduperen garaian, esan genezake aitzakia ekonomikoa izan zela. Harrezkero, luzea izan da etxeko hondakinen gaineko eztabaida. Egun, ez dago aste bat zaramaren inguruko berri berorik gabe. Lehia handia dago, joan diren urteetan izandako errauskailuaren aurkako mobilizazioen ostean, “kontramugimenduak” ari baitira sortzen Atez ate ereduaren kontra. Legazpi lekuko.

ARAZOA. Pentsa daiteke gipuzkoarren arazo berezia dela eta partiduei dagokiela irtenbide politikoa aurkitzea. Baina ez dut uste Bizkaian edo Nafarroan arazoa txikiagoa denik, nahiz eta momentuan iskanbila handirik ikusi ez. Zaramarena arazo globala da, sostengarritasunari loturikoa, ditugun baliabide energetiko eta materialak mugatuak direlako eta ekosistemek ezin dutelako sortzen ditugun hondakinen kopurua jasan, batez ere.

Batzuentzat aldiz, arazoa ez da sozio-ekologikoa. Estetikaz, usainaz, askatasun pertsonalaz edo inti-

mitateaz ari dira. Eurek ere ekologiaren aldekoak dira, noski, baina inposiziorik gabe. Asuntua da, herri, auzo eta hiri guztietan zaramaren kudeaketa arazo sozio-ekologikoa dela, batzuetan gatazka bihurtzeraino. Eta gatazkak batzuentzat gizartearen gaixotasun sintomak badira (Parsons, Merton...)

beste askorentzat (Simmel, Darendorf, Hirschmann...) bizitza sozialari loturikoak dira, ez beti negatiboak.

EDO AUKERA? Nepalén eta Napolin, Rio de Janeiron eta Zarautzen zaramaren kudeaketa erdigune politikoan dago. Brasilgo *favela*etan ere empresa multinazionalak muturra sartu nahi dute zarama biltzaileen kooperatiben kalterako. “*O problema do lixo é o lucro*” (Zaramaren arazoa etekina da) esaten dute han eta bat nator horixe bera dela bertan daukagun auzia. Gipuzkoan ematen ari

den eztabaida sozial zabala nahiko nuke nik Bizkaian ere eta Euskal Herria osoan. Azken 30 urteetan, zarama negozio aukera ezin hobea izan da EAEko ingurumen karguetan egon direnentzat, eta ez Xabier Garmendiarentzat soilik. Zarama politikak bere garrantzia hartzen badu, eta ari da hartzen, gero eta zailago ikusten dut eliteen negozioentzako aukera. ■

Azken 30 urteetan, zarama negozio aukera ezin hobea izan da EAEko ingurumen karguetan egon direnentzat, eta ez Xabier Garmendiarentzat soilik

DANI BLANCO

Itxaro Borda

IDAZLEA

(Auto)kontrola

IRAGAN egun batez adiskidetzat dauzkadan bi lagun naski harritu nituen ez nuelako, menderik mende gure artean egiten den bezala, nire iritzia aski kontrolatu. Aurreko astean frantses poliziak sei ETA kide atxilotzea deitoratzen zuten. Ihardespenean arras axolagabea izan nintzela aitortu dut: enegatik denak kartzelan sartzen ahal dituzte, ez baitu behatz tititlarik ere higituko.

Begiak zulo geratu zitzaizkidan so, etsaia bainintzen, nerak ere ez nekiela non gorde, ene atrebentzia debaldeaz ahalke.

Alta bestela heziak gara, Iparraldeko laborari haur hauek bederen. Hurkoaren

pentsamoldea beti lehen dago, eztabaidaezina da eta badakigu anitz gutxiagotzat harremanak galtzen ahal direla.

Badu bizpahiru goiz jada damuak larrutzen nauela: zergatik ez nintzen isilik egon! Hargatik nire errua onartzen dut, *ariestarren* antzera inpultsiboa naizela erantsiz. Hobe nuke alabaina *Goenkale*ren hondar emanaldiaz edo Freddy Mercuryk eta Montserrat Caballé elkarrekin eskaintzen zuten *Barcelona* zoragarriaz hitz egitea.

Baina aukerarik ez dut. ■

Angel Erro

♦ IDAZLEA

Isiltasunaren naturaz

LITEZKEEN eta akaso ez litezkeen materia guztien artean isiltasuna dugu azkenaldian gehien aldatu duenetarikoa.

Gai hau paradoxa deigarriak eta poetikoak begietaratzeko erabili da gehienbat. “Isiltasun adierazgarria” edo “isiltasun gorgarria” bezalako espresioak ohikoak dira eguneroko jardunean zein literaturan. Schopenhauerren ustez, konparazione, isiltasuna garrasirik indartsuena da. Isiltasun esanahitsu honen gailurra seguruena maitasunezko poesian aurki daiteke. *Remix* liriko bat egin nahi bagenu (Espainiako Urrezko Mendearen bi egileren bertso-lerroak besterik ez nahastuta) honako arrazoibidea eskura genezake: “Nire isiltasunari galde egiozu, zeina ni baino dotoreago mintzo baita; isiltasunak isilik asko esaten du, maitaleen hizkuntza horixe baita eta nire isiltasunak ez badu txintik atera nik ez dakit zer gehiago esan⁽¹⁾”.

Iraganeko isiltasun honen ezaugarriak behinena unibokoa edo adiera bakarrekoa dela litza-teke. Isilik dagoenak gauza bat eta bakarra esan ohi du. Egun, berriz, Postmoderniaren sagarrondoaren fruitua dastatu dugunetik hona, errugabetasuna ezinezkoa bihurtuta, isiltasuna askotariko esanahiez bete da, norberak ohartuki esan nahi lukeenetik harata⁽²⁾.

Konpromisoaren gaia ateratzen denean nabarmenagoa da hori. Denok argi daukagu, norberak esaten duena esaten duela, zerbait esaten ari garela dena delako gaiaren inguruan. Diogunak bezainbeste salatzen gaitu zer uzten dugun aipatu gabe. Botereek askotan omisioz dihardute (ikusi, adibidez, eta besteak beste, AskeGunearen inguruan EiTbren isiltasun politika).

Isiltasunaren natura polimorfoa denez, Laboak abestutako galdera, “zer dio isiltzen denak isiltzen denean?”, ez zaigu inondik inora nahikoa. Zabaldu behar dugu.

Denok gauza bera esaten dugu isiltzen garenean? Uxue Apaolaza parafraseatuz, zer (ez) dio isilik dagoen bakoitzak, isiltasuna askorena denean? Zeinek, zer botere-gunek, erabakitzen du zertaz isiltzen ari garen isiltzen garenean? Berdin isiltzen gara denok? Posible da hizkuntza ezberdinetan ere isiltzea? Hots, dakizkigun hizkuntza guztietan gauza bera ari gara ez esaten, haietako batean zerbait esatea erabaki (konpromiso jakin baten aldeko hautua egin) dugunean? Tokiaren araberrak isiltasunik ere badago, esanahiaz aldatzen dena? Eta denboraren araberrak? XVI. mendeko Sevillan gaztelaniaz zertaz ari ziren *zehazki* ez idazten? Arraza beltzekoen zapalkuntzaz⁽³⁾? Bekatu aipaezinaz⁽⁴⁾? Zer esaten ariko naiz bihar gaur esaten ez naizenarekin?

Ez dit inork zertan erantzun.

* * *

(1) Consultad a mi silencio / que hablará en mayor estilo. / Harto el silencio con callar responde, / que el silencio es retórica de amantes. / Porque si mi silencio no ha hablado / no sé deciros más. Erdiko bi lerroak Calderón de la Barcarenak dira; gainerakoak Gabriel Bocángelenak; osotara, hiru lan ezberdinetatik hartuta.

(2) Mentura ninteke esatera (seguruenerik oker eta handinahiegi; hortaz, oin-ohar batean hobe ki) gizaki postmodernoren tragedia (komunikazio-) nahiaren mugatu eta esanahien mugagabea datzala. Lehenago, norbakoaren tragedia, berriz, desira edo nahi mugagabea eta materia mugaduna talka egitearen ondorioa zen. Lehen, ezin esana. Orain, ezin isildua.

(3) Garai horretan Sevillako biztanleen %10 esklabo edo liber to beltzak omen ziren.

(4) Pedro de León jesuitak, Sevillako kartzelako konfeso reak, 114 sodomia kasu ezagutu omen zituen lehen eskutik. ■

Antton Olariaga

Gure Burdin Aroak utzitako bideetan barna

Euskal Herriak aspaldikoa du burdinarekiko harremana. Gaur hutsik dauzkagu meategiak, desagertuta trenak, itxita fabrika asko, baina haien aztarnek gogorarazten digute nor izan ginen. Aurtengo oporretan –edo aizue, nahi duzuenean– burdinaren bideak urratzeko proposamen laukoitza datorkizue orrialdeotan. Trapagaranera joko dugu, meatzarientzat sortutako Zugaztieta herrixka ezagutzera; bizikletaz ibiliko gara Bidasoako Bide Berdean, garai batean Tren Txikitoren ibilgua zenaren gainetik; Zeraingo Burdinaren Mendira hurreratuko gara, industriak utzitako lorratzekin batera naturaz ere goatzera. Eta, beste ezer baino lehen, Arditurriko meategiaren aztarna harrigarrietara gonbita egingo dizuegu.

ARTELATZ

OIARTZUN (GIPUZKOA)

Arditurri, ur azpian behar luketen aztarnak

Erromatarren garaian bazebilen jendea Arditurriko meategiari minerala ebasteko lan gogorrean. Gaur, bi milurtekoko ustiapenaren aztarnek liluratu egiten dute bisitaria. Ezin osorik ikusi, baina ikus daitekeena nahikoa duzu bidaia harrigarria egiteko. Teknologia modernoak ere laguntzen du, dena esatera: efektu bereziek areagotu egiten dute meategiak berezkoa duen zirrara.

| IRATI SARASUA ARABAOLAZA |

HARRIGARRIA DA. Hori pentsatzen du bisitariak Arditurriko meategiak bisitatzean, Aiako Harria mendigunearen bihotzean. Meategiko aztarnarik zaharrenak erromatar garaikoak dira. Erromatarrek meategiak irekitzeko sua pizten zuten paretaren ondoan; haien meazuloak borobilak dira, tamaina txikiak, eta erraz bereizi daitezke ondoren egindako ustiapenak utzitakoetatik. Hala ere, inguruko aztarnek argi uzten dute lehenago

ekin zitzaiola meatzeak ustiatzeari. Bisitariak denboran bidaia egin eta garai hartako herritarren lantokia ikusteko aukera du; imajinazioaren bitartez bide horietan barrena aritzekoa.

Juan Guillermo Thalacker ingeniariak hamabost kilometro inguruko meategia aurkitu zuen 1803. urtean. Gaur egun hiru kilometro eta erdi geratzen dira. Thalackerrek Arditurri bisitatu ondoren esan zuen “400 gizon 200 urtez lanean arituta ere” ez litzatekeela nahikoa izango meazulo guzti horiek zulatzeko. Meategiaren handitasunari egiten dio erreferentzia. Izan ere, Iberiar penintsulan 2.000 urte baino gehiagotan ia etenik gabe ustiatutako meategi bakarrenetakoa da Arditurrikoa

Iberiar penintsulan 2.000 urte baino gehiagotan ia etenik gabe ustiatutako meategi bakarrenetakoa da Arditurrikoa

SAKANA
Horren GERTU horren ERRAZ

Landa Turismoa
Turismo Rural

www.sakanaurbasa.com

Bidelagun
Sakanako landetxeen elkarte

takoa da Arditurrikoa. Eta hori da bisitariak gehien nabarmentzen dutena, “jendeak ez du espero etxe ondoran horrelako zerbeit aurkitzea. Herri-tar askok ez du ezagutzen eta harrituta geratzen dira meategiaren handitasunarekin”, adierazi du Miren Olivak, bisitetako gidariak. Meategiak zortzi pisu ditu, 100 metroko sakonera du eta gaur egun bost pisu urperatuta daude eta hiru lehorrean. “Guk bigarrena eta hirugarrena soilik bisitatzen ditugu, eta azpian dagoenaren berri ematean jendea zur eta lur geratzen da. Harrigarria da hemen norbait lanean imajinatzea,

oso gogorra iruditzen zaie”, dio gidariak. XIX. mendetik aurrera, dinamita erabiltzen hasi zirenean, erromatarren garaiko galerien gainean lan egin zuten, eta horren ondorioz kilometro asko desagertu ziren.

Zentzuak eta emozioak bizi-bizi

Adimenak, zentzuek eta emozioek esku hartzen dute denboran atzera egiteko bidaia honetan; argiek eta soinuak giro berezia sortzen dute meategi barruan. Bidaiari ekin eta meategi handian sartu aurretik, bisitariak areto batean narratzaile baten ahotsa entzuten du: Juan Guillermo

Thalacker alemaniar ingeniariak meatzearen historiaren eta geologiaren berri ematen du. Ahots horrek giro berezia sortzen du argiztapen eta soinu efektu berezien laguntzarekin.

Aurkezpen horren ostean meategiaren maketa ikusten du bisitariak, eta jarraian meazuloko bisita gidatua hasten da. Bi aukera daude, oinarriko bisita egitea eta meategia sakonean ikustea. Lehenengoa edonork egin dezake, bigarrena ez. 5 urtetik gorakoak soilik sartu daitezke, eta ez denak, lekua ez baitago gurpildun aulkiarekin ibiltzeko egokituta.

ITSAS MENDI

Karabanak eta autokarabanak

► Europako marka garrantzitsuenak :
**KNAUS, BENIMAR, HOBBY,
BAVARIA, PILOTE.**

► Salmenta ondorengo zerbitzu bermatua.

E-posta: itsasmendi@itsasmendi.com / www.itsasmendi.com
Errep. Nazionala 1 - 20140 Andoain (GIPUZKOA)
Tel. 943 59 32 90 - Faxe: 943 59 41 73

GORKA VICENTE

ARTELATZ

ARTELATZ

Oinarrizko bisita bai, bidea zabalgia eta horizontala delako.

Oinarrizko bisitan, meategiaren bigarren pisutik sartu eta 200 metroko ibilbidea egiten da. Argiztapenak meategiaren berezitasunak ikusteko aukera ematen du, gidariak garai hartako hainbat historia kontatzen dituen bitartean. Besteak beste, Erdi Aroa aktibitate handiko garaia izan zela burdinaren inguruan, eta ola asko sortu zirela eskualdeko ubide eta ibaietan. Erromatar garaian berriz, zilarhun galena ustiatu zuten, zilarra lortzeko; bitxi, edergarri eta txanponentzat. Beruna eta burdina ere ustiatzen zituzten.

Meategiari bisita intimoa

Bisita osoak, bide horrez gain, hirugarren pisua ikusteko aukera eskaintzen du. 400 metroko abentura. Behera jaistean desberdina da guztia; ez dago argirik eta linternak ematen dizkiete bisitariei, bidaia intimoa da. Bisita horretan aztarna gehiago ikusten dira, garai bateko igogailua eta galeria erromatarrak esaterako.

“Meategiko hirugarren pisua Arditurriko errearen maila freatikoaren azpitik dago; urperaturik egon beharko luke”, jakinarazi digu Olivak. Pisu hori da garai batean minerez beteta zegoen zaina. Ez dago urperatua erromatarren garaiko obra

hidrauliko batek funtzionamenduan jarraitzen duelako; Cuniculusa izena du horrek. “XIX. mendetik aurrera, dinamita erabiltzen hasi ziren. Zulo handiagoak zabaltzen ziren eta sabaia ez erortzeko zutabeak uzten zituzten noizbehinka”.

2.000 urtetako soinuak eta giroa birsortzen dituzte teknologia berriek; arrokek erortzean egiten zuten burrunba eta erabateko isiltasuna tartekatzen dira, lakueta uuren gaineko hotsaren islarekin, eta horrek guztiak bisitariari sentipen bereziak eragingo dizkio. ■

Urrutia
nekazalturismoa

Santa Marina, 9 · Osma (Araba)
☎ 945 063 167 / 627 082 799
www.agroturismourrutia.com

Andutza
landetxea

Angelutxu auzoa, 15
Ea (Bizkaia)
☎ 944 651 036
www.nekatur.net/andutza

ZERAIN (GIPUZKOA)

Lehengo meategia Burdinaren Mendi da gaur

Hurra, ezkurra, sagarra eta zura izan dira euskaldunon kulturaren oinarri. Bizitzeko eta Herri egiteko aukera eman digutenak. Horiei esker euskaldunok kanpora joateko aukera izan dugu, baita noranahiko grina piztu ere. Horrek itsas jende egin gaitu. Eta itsasoz lur gure jakintzak eman dituen hiru mozkin nagusiak hedatu ditugu. Euskaldunon enbaxadore izan diren itsasontziak, sagardoa eta burdina. Haiei lotuta etorri zaio kanpotik gure kulturari aitorpena eta sona. Gero ere hala izango delakoan nago.

| JAKOBA ERREKONDO |

Argazkiak: Zeraingo Turismo Bulegoa

UNESCOREN aholkulari sonatua izanagatik lagun dudan Jordi Pardo jakintsu katalanak gure herrira etortzen denero galdetzen dit: Euskal Herriko historia itsasotik, burdinetik eta sagarretik azalduko duen sarea osatzeko zeren zain zarete? Bere burua ezagutzen duenak, identitatea bereganatzen saiatzen denak

izango du etorkizuna. Geroa gaur sortzeko indar onena baita autoestimua. Norbanakoarentzat bezala herri batentzat ez da horrelako erregairik!

Bere etorkizuna lantzeko, izan daitekeenaz jabetzeko, izandakoa jaso, zaindu eta erakusten du Zerainek. Birminghameko Unibertsitateko Kultur Ondareko katedraduna eta Turismoren eta Kulturaren aldetarako Zentroaren sortzailea den Mike Robinsonek dioen eran, berez dena erakutsi behar du iraunkorra izan nahi duen turismoak. Eta nik erantsiko nioke, iraunkorra eta etorkizuna bere esku izan nahi duen turismoak.

Zerainek bere eskutik erakusten du duen onena: 1711ko zurezko kartzela, San Blas ermita, Herri Museoa, artzainen gaztandegiak, Larraondoko Zerrategia, sagardogintza, Lasurtegiko Hezegunea, bolatea, eta abar. Eskaintza horre-

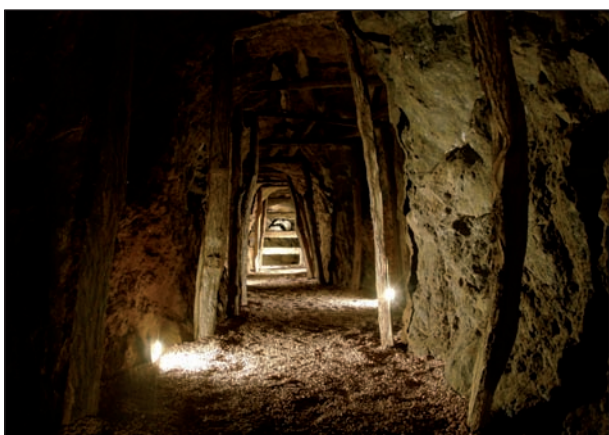
tan bereziena Burdinaren Mendia da. Aizpea auzoan dago, Zerain eta Legazpi, Aztiriatik barrena lotzen dituen bidean. Gipuzkoako txoko ezezagunenetakoa batean.

Hiru bizipen ezinbesteko

Burdinaren Mendia lehengo mendera arte batez ere burdina ustiatzeko erabili izan den meategia da. Erromatarren aztarnak aipatzen dituzte batzuek (Troia meategia mugante den Mutiloako meategian, Barbari auzoa Zegama aldera...). Mendi honek ezaugarri bereziki aberatsak ditu bai naturaren ikuspegitik —Aizkorri-Aratz Parke Naturalaren barruan dago eta Lasurtegiko Hezegune babestua ere bertan da—, baita kulturaren ikuspegitik ere; Kultur Monumentu Multzo izendatu eta babestua dago.

Bertaratuz gero hiru bizipenetatik pasa gabe ez etxeratu. Bata Mendian eman beharreko buelta bat da. Ibilbi-

Ezkerrean (goian): Aizpita Adierazgunea, ingelesek budina ustiatu zuten garaiko eraikin berezian kokatua. Azpian, Galerietako irudi bat. Lerro hauen gainean, kiskalketa labe zaharrak.

de aukera zabala dago Aizkorri-Aratz Parke Naturalean barrena berezko natura eta ustiapen industrialaren nahasketak sortutako paisaia kultural izugarriaz gozatzeko; tartean trenbidea, laster berriro martxan jarri nahi dutena. Bigarren, ingelesek burdina ustiatu zuten garaiko eraikin berezian dagoen Aizpita Adierazgunea; bertan burdinak Zerain eta mundua lotzen zituen garaia ezagutzera ematen da. Hirugarrena Galeria. Garai bateko galeria zaharra da, gero bolborategi bihurtua. Egun, galerian barrena,

hainbat garaitako ustiaketa eta mea klaseak ikusten dira.

Burdinaren mendian, basoa

Burdinaren Mendian eta inguruko sailetan bere etorkizuna lantzen ari da Zerain. Basoak sortzen ari da, bi helburu nagusirekin: galzorian dauden espezieak berreskuratuz bioaniztasuna zaindu eta aberastu eta baso didaktikoak izatekoa, eta bestetik etorkizunean behar-beharrezkoak izango diren kalitatezko zura eta energia sortzeko egurra lantzekoa.

Eta horrekin batera herriko mozkinak dastatu eta eskuratzeko aukera duzu: kalitatezko baserriko produktuak, batez ere gazta eta sagardoa. Horretarako Burdinaren Mendia eskaintzarekin batera Gazta eta Sagardoaren Mendiaz goza dezakezu.

Ontziak, sagardoa eta burdina. Garai batean bezala, gero ere euskaldunon enbaxadorek Zerainen bere tokia izango dute. Bere burua estimu handian duen herria. ■

LIZARRA
KANPINA

Lizarra (Nafarroa)
☎ 948 55 17 33
www.campinglizarra.com

Gorozika
Aterpetxea
www.gorozika.com
Gorozika Auzoa, 25 · Muxika (Bizkaia)
Harremanetarako:
☎ 946 731 332 · gorozikanatura@gmail.com

IRUN (GIPUZKOA) - DONEZTEBE (NAFARROA)

Bidasoaldeko burdinbidearen arrastoan

Irun eta Doneztebe lotzen ditu Bidasoako Bide Berdeak. Eurovelo sare zikloturista europarraren parte da eta txango aproposa duzu bizikletaz nahiz oinez egiteko. Ingurukoek Tren Txikitoaren ibilbidea deitzen diote, izen horrekin ezagutzen zelako antzina bide hori zeharkatzen zuen tren, hasieran meategietara joateko, ondoren baita bidaiariak garraiatzeko ere.

Testua eta argazkiak:

| MIKEL GARCIA IDIAKEZ |

TREN TXIKITO 1898an sortu zen, Bidasoa Railway and Mines konpainia britainiarraren eskutik. Lurruntzakziozkoa zen eta Irundik Endarlatsako meategietara joan-etorria egiteko eraiki zuten, meatzeetako mineralak garraiatzeko asmoz. Has-tapenetan 11 kilometroko luzera zuen burdinbideak, eta segituan, mineralaz gain, bestelako merkantzia eramateko erabiltzen hasi ziren tren: egurra, ikatza, burdina edota animaliak.

Jada ez dago trenbidearen aztarnarik, horren ordez bide laua eta ero-

soa aurkituko dugu, txangoa egiteko egokia. Irungo Behobia auzoan hasten da bidegorria, Gipuzkoak Lapurdirekin muga egiten duen zubian bertan. Bizikleta gainean, arazorik gabe egin dugu Endarlatsaraino, hormigoizko pista eta hartxintzar bidea tartekatuz. Bidasoa ibaiertzetik joan gara uneoro, eta alboan izango dugu bidaia osoan zehar. Erratzun du ibaiak iturburua, Xorroxinen, Izpegi eta Iztaz ubideen uztartzetik; Oronoz-Mugairira arte Baztan izena hartzen du eta Doneztebetik Txingudi-ko Badian itsasoratu arte berriz,

Bidasoa. Ibaiko ur-lasterrak aprobe-txatuz, piraguarekin entrenatzen ikusi ditugu Donostiako eta Irungo arraun elkarteak. Uztailean, Bidasoako Nazioarteko Jaitsiera egiten dute bertan piraguek. Endarlatsan, Bidasoako amuarrain eta batez ere izokin famatuak harrapatu nahian aurkitu ditugu arrantzaleak. Txandaka ari dira, arrantza kopurua eta arrantzatzeko denbora araututa daude-eta. Bidasoako lehenbiziko izokina atzemateko lehia bizia izan ohi da urtero, sari preziatua baita edozein arrantza-lerentzat.

Bidasoa ibaiertzetik, pista eta hartxintzar-bidea tartekatzen ditu ibilbideak (ikusi ezker orriko eta hemen goiko eskuineko argazkiak). Hizki hauen gainean, Tren Txikito (goian, Sunbillako geltokian, 1956an); eta alboan, Endarlatsako presa aurrean arrantzaleak, izokinak harrapatu nahian.

Endarlatsako zubiak bereizten ditu Gipuzkoa eta Nafarroa; zentral elektrikoa begiztatu dugu ezkerrera, eta ezkutuan bada ere, 50 metrora zubi propioa duen ermita antzeman daiteke, eskuin aldean.

109 bagoi eta hiru klase

Burdinbidea Elizondoraino luzatu eta merkantzia gain bidaiariak eramateko prestatu zuten Tren Txikito. Jendearekin lehen bidaia 1916an egin zuen Irundik Elizondora, ospakizun handia egin zuten helmugan eta trenak apezpikuaren bedeinkapena jaso zuen amaieran. Lau lokomotora handi (Nafarroa, Bizkaya, Gipuzkoa eta Alava) eta hiru txiki zituen, eta 1936rako 109 bagoi izatera iritsi zen. Horietatik 18 bidaiarien-

tzat ziren, 12 metro luze bakoitza, eta lehenengo, bigarren eta hirugarren klaseentzako bagoiak ziren –furgioia ere bazuen–. Bagoiek, onek behintzat, argi elektrikoa, berogailua, erreztatzeko tokia eta komuna zituzten, besteak beste. Ibilbideak 51,5 kilometro eta 23 geltoki zituen, zortzi tunel eta burdinazko hainbat zubi. Iruñera arte luzatzeko proiektua ere aurreikusi zuten, baina ez zen inoiz gauzatu.

Elizondoraino ez, baina Doneztebera ailegatzen da gaur egun Bide Berdea. Trenbide zaharraren lortzean jarraitu dugu guk, eta Endarlatsa igaro bezain pronto tunel luze bat aurkitu dugu, 150 bat metrokoa. Tunel bat baino gehiago dago bidean, baina hau bezain luzeak

beste bi baino ez –Igantzira iristear bigarrena eta Sunbilla aurretik hirugarrena– eta mugimendu-sentsoreen bidez argia automatikoki pizten da hiruretan –etengailua ere badago tunel sarreretan–, baina badaezpada linterna eramatea komeni da.

Beran egin dugu hamaiketakoa, herriko frontoitik igarotzen da bidea eta iturria dago bertan. Esertzeko zelai atsegina du, gainera. Segituan, N-121 errepidea gurutzatzea egokitu zaigu, bideari berrekiteko. Zati horretan baino ez da ateratzen errepidera ibilbidea, baina behin edo behin gertu sumatuko dugu N-121a eta pare bat alditan buru gainetik igaroko zaigu errepide berritua.

Bera atzean uztear garela, presa ikusi dugu Otsango auzoan. Presen

**Janari
tradizionalean
espezializatua**

**Jatetxea
Taberna**

© 943 429 875
Fermín Calbetón, 3
20003 Donostia

Goldaratz (Nafarroa)

**LOPERENA
ETXEBERRI
landetxea**

© 948 503 238
ap.etxeberri@terra.es

Plazaola, Urola, Burdinmendi...

Euskal Herrian ugari dira trenbide —edo trenbide zati— desagertuak aprobetxatuz oinezko eta txirrindularientzat atondutako bide berdeak. Anglo-Vasco-Navarro trenbidearen bide berdea da luzeenetakoa, 84,4 kilometro Arlabango mendate arabarretik Lizarrara. 40 kilometroren bueltan, bi ibilbide ezagun ditugu: Andoaindik Mugiro-Lekunberrira doan Plazaola-Leitzarangoa eta Burdinmendi. Azken honek Artzentalesetik Muskizera garamatza eta egokia da burdin bidean zehar Bizkaiko historian barneratzeko. Urola ibaiari jarraiki, Zumarragatik Zumaiara garamatzen Urolako bide berdea ere egin dezakegu, eta kilometro gutxiko txangoa nahia go duenak aukeran ditu, besteak beste, Atxurikoa, Arrazolakoa —Anbotoren magalean—, labarren artean bista ikusgarriak dituen Itsaslurrekoa, Mutilotik Ormaiztegirakoa edota Irunberriko arroilekoa.

Goiko irudian, Donezteben harrera egiten digun zubia. Behean, ezker-eskuin: piragua Bidasoako ur-lasterretan; bideak dituen hiru tunel luze argiztatuak; eta Itturxar, Igantzira iristear.

bidea ere deitu zitekeen txangoa, asko baitira Bidasoan aurkituko ditugunak, Doneztebera bitarte. Begiratoki eta eserlekuak ere, franko topatu ditugu ibaiartzean. Igantzira iristear, Itturxar iturria eskertu dugu bidean, aurrera segitu dugu zuhaitzez inguratuta, zentral hidroelektrikoa bistatu dugu halako batean eta Sunbilla herria alderik alde zeharkatu dugu. Kilometro batzuk gehiago egin ostean, Bidasoa ibai gaineko zubi ederretik iritsi gara Doneztebera.

Behobiatik Doneztebera, 36,7 kilometro egin ditugu guztira, hartxintxar-bidea eta pista tartekatzen dituen ondo prestatutako ibilbidean. Aurretik euria egin badu, hori bai, putzuak eta lokatza sor daitezke zenbait gunetan. Berez, gorantz aritu gara Donezteberaino, baina apenas dagoen aldaparik, eta zikloturista eta oinezko ugari gurutzatu dugu bidean, baita zaldiz zebiltzan

bi neska ere. Galbiderik ez duen txangoa da, nahiz eta ez duen inongo seinaleztapenik eta eskertzekoak izango ziratekeen herrien, kilometroen eta abarren inguruko oharak.

Donezteben bazkaltzeko leku bila hasi gara; hiru ordura ez da iritsi Malerrekako herrira heltzeko behar izan dugun denbora eta gutxi xeago aurreikusi dugu bueltarako. Trena bi ordu eta hamar minututan iristen zen Irundik Elizondora, 1946an. Beste hamar urte iraun zituen martxan, errentagarria ez zelako zerbitzua itxi zuten arte.

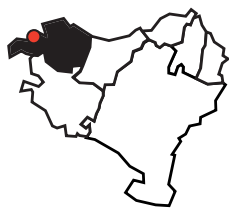
Gainbehera, uholdeak eta agurra

Ekonomikoki errentagarri izateko zailtasunak hasieratik izan zituen Tren Txikitok. 1920an lortu zuen bidaiari gehien, 171.000 lagun, eta pixkanaka gainbehera etorri zen gero. 1953 izan zen inflexio-puntua: urte hartako uholde basatiek 400 metro burdinbide erauzi zituzten

eta lan handiz berregin zuten bidea. Ingurukoek kontaktzen dutenez, ibaiak gainetza egin zuenean izokin ez bete ziren zelaia eta trenbidea konpontzen aritu ziren langileei izokina ematen zieten egunero jateko. Arrainaz nazkatuta, greba egin omen zuten beharginek.

Ordurako, merkantzia garraiatzeko lehiakorragoak ziren kamioi eta furgonetak, bidaiariak eramateko errentagarriagoa zen autobusa, eta autoak ere ugaritzen ari ziren. 1956an, zorrak itota, azken bidaia egin zuen Tren Txikitok. Inaugurazioa ospakizun handia izan zen, agurrera aldiz “nostalgiko gutxi batzuk baino ez ziren gerturatu”, diote garai-kronikek. Historiaz eta historiez betetako ibilbide honi buruz gehiago jakin nahi izanez gero, makina bat pasadizo kontaktuko dizute Malerrek eta Bidasaldeko helduenek. ■

TRAPAGARAN (BIZKAIA)

Burdin goseak zauriz bete zuen mendia

“Arrakalatuta utzi digute hegazkinek zerua”, abesten zuen Txuma Murugarrenek. Eta, horixe bera pentsatu dut Larreineta funikularretik jaitsi eta Zugaztietara (Arboledara) bidean: arrakalatuta utzi ziguten meatzariek Trianoko mendi gaina, Peñas Negras ingurua. Burdinaren sukarraren sasoian izan zen. Harrezkero zuloa han eta putzua hemen; ez da besterik ingurune zabal hartan. Zuhaitz bakarrek, berriz, Zugaztietako elizaraino heltzen den zumardiko bananondoak.

Testua eta argazkiak

| MARIJO DEOGRACIAS |

ZIRRARA ERAGITEN DU PARAJEAK. Desolatio puntu bat ere badauka inguruak. Txiki sentiarazten zaitu berdegune eta haitzen handitasunak. Errepidearen ezkerretik ala eskubitik joan, berdin da; aldatzen den bakarra, behera begiratzean dagoen perspektiba da. Larreinetatik Zugaztietara errepidearen ezkerretik joanez gero, putzuaren berde kolore

biziak harrapatuko zaitu; haitzetan zehar egin du bidea urak, geldirik dagoen arren laku artifizialean. Errepidearen eskuinaldetik jaitsita, amildegi amaigabea ikusten da, Trapagaran aldera jaisteko errepidea eta aurrerago, beste zulo amaigabe batean behera, Abantoko Gallarta auzora jaisteko errepidea. Hori, ordea, Zugaztieta ostetik doa.

Burdinaren urrezko urteek eragindako lur ebakidurarik handienara jaisteko errepide berria hartuta iritsiko gara Concha II meategira, 2003tik kultura ondasun izendapenaren zain dagoena. Haren sakontasunak itsasoaren maila ere irentsi du; 200 metro beherago iritsi ziren bere egunean meatzariak burdin bila, lur azaleko meatzaritza utzi

Juantxo
TABERNA

Ogitarteko eta pintxo
 bero eta hotzetan espezializatua

Enbeltran kalea, 6 · 20003 DONOSTIA · 943 427 405

MANU
 Automekanika

Dieseleen berezitua
 IAT aurreko errebisioa

P.º Ubarburu, 15 - bajo
 Pol. 27 - Martutene

Tel. y Fax: 943 46 47 19
 20014 DONOSTIA

El Pobaleko burdinola

Bizkaian biziraun duen burdinola hidrauliko bakarra da Muskizkoa, Barbadun ibaiko urekin dabilena XVIII. mendetik. Gaur egun erakustaldietarako bakarrik jartzen da martxan eta itzelezko arrakastarekin gainera. Iaz, esaterako 13.000tik gora bisita izan zituen. Berez XIII-XIV. mendeetakoa da El Pobaleko burdinola; XVIII.ean berriztu zuten. Sorginlekun dagoen burdinola zaharra Quadra familiaren dorretxeak zainduta dago.

Peñas Negrasetik hona bidean, Burgos eta Kantabriako mugetatik gertu igarota, garai baten Galdamesko trenbidera zihoan La Cardenilla plano inklinatuaren aztarnak ikusten dira. Bidexka asko dago ibilbidean zehar, baina ondo adierazita daudenez, adi ibilita

arazo barik iritsiko zarete Barbadun ibaia zeharkatzera. Aukera izanez gero, egin bisita gidatua

BIZKAIKO FORU ALDUNDIA

burdinolaren ingurua hobeto eza-gutzeko; 45 minutu dira, goizez zein arratsalde.

BIZKAIKO FORU ALDUNDIA

eta lurrazpiko lanetan hasi zirenean.

Funiculí funiculá

Hori guztia ikusteko, ordea, Larreineta igo beharra daukagu lehenik eta behin. Horretarako Trapagaran-go Escontrilla auzoan funikularra

hartuko dugu (aukeran errepidez igo daiteke, BI-3755tik). Ez da Vesubio mendia igotzeko 1880an egindako *funiculí*-a bezain ezaguna, baina hari ere abestu dakioke Luigi Denzaren kantu ospetsua.

Ordu erdiro igo eta jaisten da bagoneta; horrela deitzeko lizentzia

hartu dut, berez plano inklinatuan doan plataforma baita, eta haren gainean doa tren bagoia. 1926tik ari da 400 metroko desnibela gainditzeko. Urte hartan egin zuen lehenengo 1.179 metroko ibilbidea; eta orduan, gaur bezala, geldo, oso geldo. Erdibidean, beheako bidean

Lakua, funikularren geltokitik Zugazietara bitarteko bidean.

datorren beste bagonetarekin gurutzatuko gara, horretarako erraila bikoiztuta baitago. Bitxiena, ordea, zera da: ez behetik ezta goitik ere, ez dela ibilbide osoa ikusten; izan ere, funikular honen berezitasuna ibilbidean duen bihurgunea da. “Barik” txartela erabilia egiten baduzue bidaia, gogoratu ez dela irteeran txartela pasa behar. Nik egin nuen, eta birritan ordaindu nuen bidaia bera.

Garai bateko borroken lekukotza

Larreinetara auzora iritsita, Santa Barbara elizak hartuko gaitu. Meatzarien aterpetxeak harri-zulatzailak irudikatzen dituen mural handia dauka sarreran, eta ondoko plakan Fidalgo eta Ajaren bertsoa irakur daiteke: “*Traigo la camisa roja de sangre de un compañero; traigo la cabeza rota que me la rompió un barreno; Santa Bárbara bendita patrona de los mineros*”. Meatzarien lehenengo greba orokorra gogoratzen du argazki zahar batek, inguruko parrokiek langile mugimenduari bat egin zutela gogoratzeko.

Historia hori guztia dago jasota Euskal Herriko Meatzaritzaren Museoan, Gallartan. Zugaztietan geratzen dena arrakalatutako parajea besterik ez da; tarteka, burdin gorri egindako eskulturak ere ikusten dira: zilindro garai batean Mikel Laboak abestu zuen Arestiren poema irakur daiteke: *Nire aitaren etxea defendatuko dut...* Eta, han pareko lakuaren erdi-erdian geratu den haitzean ere, biribildutako burdin pieza erraldoi bat jarri dute, haitzetik atera zutena gogoratzeko edo. *Hambre* izeneko eskultura ere ikusiko dugu: sardexka erraldoia haitz

Goiko argazkian, Zugaztietako kale nagusia. Behean, 1926tik lanean ari den Larreinetako funikularra.

baten gainean, harria zulatzen dabilen lau hagineta burdin gorria.

Horrek dira burdin-sukarraren arrastoak Larreinetatik Zugaztietarako kilometroan. Ez dago inguruan burdinbiderik, bai, ordea, plano inklinatuaren aztarnak Zugaztietan parean atondutako parkean. Aldiz, Peñas Negraseko interpretazio zentroa ia hamar kilometroko ibilbidea egin daiteke –errepidez

hamasei—, tarte batean antzinako trenbideari jarraitzen diona El Pobaleko burdinolaraino, Muskizen. ■

Bisitatu eta elikatu Ihesi.com, aisialdirako webgune parte-hartzailea.

SaiazGetaria
H o t e l a

Roke Deuna, 25 • GETARIA
www.saiaszgetaria.com • Tel.: 943 140 143

Kontzeju Jatetxea

- Eguneko menuak
- Ospakizunak
- Asteburuko menu bereziak
- Plater konbinatuak

© 943 683 327 / 656 710 073
Hirigunea, 1 • Elduain (Gipuzkoa)

New Yorken, poeta artean

2005etik hona, urtero egiten da New York hirian, Pen World Voices Festival poesia jaialdia. Astebeteko iraupena du eta beste lurraldeetako idazleak gonbidatzeko ohitura dute. Aurten, Tere Irastortza aritu da New Yorkeko Unibertsitatean erreztatzen. Maiatzaren 3ko ekitaldian, Melcon Mateu idazle katalana eta Odi Gonzales idazle ketxuarra izan zituen bidelagun. Hitz batzuk esan dizkigu hara eramandako helburuez eta han bizi izandakoaz.

| IMA UBEDA |
www.uberan.org

horretatik, hara joan nintzenean interes hori barren-barrenean neraman; Bergarako Idazle Eskolako Europako Idazketa Sortzaileko Elkartearen egon arren, normalean oso gutxi baitira bi ikasturtez eskola-presentzialetan aritzen diren ikastaroak.

Eta badute hemengo poesiaren berri?

Antolatzaileek, berez, ez dute ondo ezagutzen euskal literatura, baina orokorrean literaturan eta poesian oso arituak dira, eta biak ere, poeta handiak, saiakeran eta abarrean ere jarduten dutenak. Alde horretatik, ezagutza berezia izan da elkarrentzat. Ez nintzen poeta bat New Yorken sentitu, New Yorken poeta artean baizik.

Beste alde batetik, Pen Clubak badu hizkuntza eskubideen programa eta beraz interesa ere, eta hori

nabari zen jaialdi handi horren barruan. Baina zinez esango nuke, bertaratu ziren askorentzat euskal poesia entzutea oso berria izan zela.

Eta orain badakit (Pamiela, 2011) zure azken liburuko poemak eskainiko zenituen nagusiki.

Sarah Trutle-k itzuli zituen nire bi azken liburu-tako poema batzuk, bertaratu aurretik, baina lehen ere Iñaki Mendigurenek itzulirik banituen beste batzuk, eta azkenean nire azken hiru liburu-tako antologia txiki bat egin nuen.

Gazteleraz eta ingelesez neuzkan poemekin horrelako bildumatxo bat egin eta han Eusko Jaurlaritzak daukan ordezkaritza egindako inprimaketa bizkor batekin batera burutu nuen emanaldia, batez ere, bertaratzen zirenek

Egunero ez dira horrelako gonbiteak jasoko, ezta?

Antolatzaileek poeta katalana eta ketxuarra ezagutzen zituzten, biak hango unibertsitateetan ari direlako lanean, eta baita saio hau antolatu zuten Lila Zemborain eta Mariela Dreyfus ere. Ni ez ninduten zuzenean ezagutzen, baina bazuten nire poesiaren erreferentziarik, eta alde horretatik asko poztu naiz New Yorkeko Unibertsitatearen bidez gonbite hau jaso izanaz.

Norberarentzat ukaezina den ohoreaz gain, bada aipatu gabe utzi ezin dudana beste arrazoirik ere. Saioaren bi antolatzaileak New Yorkeko Unibertsitateko Literatura Sortzaileko Departamentuko kideak dira, eta geuk hemen Bergarako Idazle Eskolan bezala, haiek ere han bi urteko masterra egiten dute. Beraz, alde

«Oso aberatsa iruditu zitzaidan irakurketa ondoren sortu zen giroa eta konplizitatea. Jaialdia amaitu orduko jende asko hurbildu zitzaidan, poesiari buruz eta baita euskarari buruz ere hitz egitera».

gerora ere geure erreferentzia apur bat izan zezaten. Hori ez zuten beste poetek egin. Orain nire webgunean jarrita daude.

Beste alde batetik, nire azken libururako Aitor Furundarenak sortutako musika eta Iñaki Telleria eta Garikoitz Mendizabalekin batera argitaratutako diskoa ere eramane nuen, baina antolaketa arazo batzuk tarteko, ez zen nik prestatua nuen bezala entzun. Hala ere, azkenean musika CD horiek ere banatu nituen. Euskal kulturaren beste erreferentzia batzuk uzteko ere interesgarritzat jo nuen.

Eta finitzeko, poeta ketxuarekin ere harremanetan izan nintzen, literaturaz gain, geure hizkuntzen normalkuntza prozesuez ere aritu ginen, eta neuk ere ikastola baten sortze eta garapen prozesuak gertutik bizi ditudanez, Euskal Herrian iniziatiba sozialeko antolaketaz ere mintzatu ginen.

Eta zer-nolako harrera izan zuen zuen saioak?

Geure irakurketa jaialdiaren azken txanpan burutu zen. Oso interesgarria izan zen, aurreko eguneko saio batera ere joan nintzen, baina nire testuak itzultzen lanpetu samar ibili nintzen azken momentuan, eta alde horretatik, besteenaz ez nuen hainbeste gozatu.

Harrera bikaina egin zidaten, bai Jauraritzako ordezkariatzako kideek ekitaldia baino lehen eta baita antolatzaileek eta bertako euskaldunek ere. Baina azpimarratu nahi nuke, oso aberatsa iruditu zitzaidala irakurketa ondoren sortu zen giroa eta konplizitatea. Jaialdia amaitu orduko jende asko hurbildu zitzaidan, poesiari buruz eta baita euskarari buruz ere hitz egitera. Denbora gutxi izan dut ondorengo egunetan jaso nituen gonbidapenak erantzuteko.

Arestian esan bezala, Melcon Mateu idazle katalana eta Odi Gonzales idazle ketxuarra izan zenituen bidelagun. Bazenuen euren berri ala bertan ezagutu zenituen?

Ez, bertaratu aurretik ez nituen ezagutzen, baina oso poesia interesgarria egiten dute eta geuretzat ere oso hurbileraza. Ondorengorako harreman bidea badugu, beste gauza

batzuen artean, geure poesiaren bidez.

New York inspirazio iturri izan da artista askorentzat. Bidaia honek arrastorik utziko al du zure idatziren batean, poemaren batean?

New York ere hartaraino izan da inspirazio iturri non neuk ere hainbat toki maite nituen joan aurretik, beste idazle batzuek erakutsi didatela-ko...

Neu lehen aldian izan naiz New York-en, eta oraindik agudoegi da esateko zein eragin izango duen, hiriak izango ote duen eragina ala bertan gogoetarako hartutako denborak; han mailetekin uzten zuten tokian sartutako liburu berriak edo ezagututako jendearen pistari lotzeak...

Eta bai, bertan nengoela ere idatzi dut zerbait baina idazteko segidak denbora geldia goa eskatzen du oraindik. Bertan izan naizen bitartean, batez ere, neure hainbat poema itzuli gaztelerara eta nire beste lan batzuk zuzentzen eta irakurtzen aritu naiz. Eta adi-adi egon naiz, ahal dudan guztietan bezala: zer ikasiko jarri eta ahazteko zenbat gertatzen den erabakitzen. ■

“Pen Klubak badu hizkuntza eskubideen programa, eta beraz interesa ere, eta hori nabari zen jaialdi handi honen barruan. Baina zinez esango nuke, bertaratu ziren askorentzat euskal poesia entzutea oso berria izan zela”

Uda 2013
Haurrak, gazteak eta helduak

Gabriel Aresti
*euskaltegia**

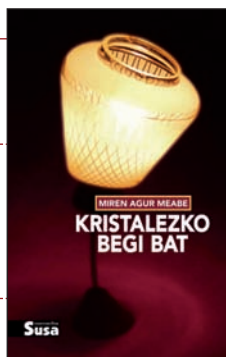
Hiri barnetegiak Bilbon, familientzako
barnetegiak Bakaikun, ikastaro trinkoak...

Udalekuak eta campusak Bilbon: bertsolaritza,
futbola, txirrindularitza, pilota, rocka, mendia,
arrauna, ingelesa, argazkilaritza, saskibaloia,
antzerkia, Dj laborategia...

info + www.gabrielaresti.com
Done Bikendi 2 - 4. - 48001 - Bilbo - tel 944 23 75 91 - bulegoa@gabrielaresti.com

Done Bikendi 2 - 4. - 48001 - Bilbo - tel 944 23 75 91 - bulegoa@gabrielaresti.com

zenbat gara elkartea

Gazte literatura

Kristalezko begi bat
Miren Agur Meabe
Susa, 2013

Zerk egiten gaitu ezberdin? Zerk egiten nau ni?

MAITASUN istorio baten bukaera kontatzen zaigu liburu honetan, eta protagonistak horren ondorioz bizi duen dolua. Baina ez da hori bakarrik. Menopausiaren inguruko gorabeherak aletzen dizkigu narratzaileak. Baina ez da hori bakarrik. Emakume izaera eta ezaugarriei buruzko gogoeta kritikoa egiten da. Baina ez da hori bakarrik. Hizkuntza, literatura eta idazketaren gaineko ideia eta sentimenduak partekatzen ditu irakurleokin. Baina ez da hori bakarrik. Ironiaren agerpen tartekatu zorrotza eta irakurlearekiko elkarrizketa noizbehinkakoa. Baina ez da hori bakarrik. Polifonia, intra eta intertestualitatearekin olgetan ibiltzeko proposamena. Baina ez da hori bakarrik. Tono, testu mota eta genero literario desberdinen nahasketa. Baina ez da hori bakarrik... Ahots narratiboaren arabera “eguneroko intimoaren tankera duen aitoren biografiko egiazko-iruzurtia” dugu eskuartean, egunean orrialde bat idatziz osatuz joan dena, “autobehaketa sorkuntzaren abiapuntua eta xedea izan litekeela” pentsatzen baitu orriotan hitz egiten digun ahotsak. Esan liteke streaptease intelektual, emozional eta somatiko aldarrikatzaile-fiktizionatua dela, baina ez da hori bakarrik.

Kristalezko begiak dimentsio bikoitza duela diosku: “identitate marka” da, eta bere “bizitzako galera guztien adierazle orokorra”. Niri interesatu zait irakurketa honetan bi puntu horiek azpimarratzea: identitatea eta bizitza. Alde batetik haragiztatutako subjektu bat dugu pertsonaia nagusia. Ez da emakume objektua, ezta desira eragitea helburu bakar duena ere; desiratzalea eta agentziaduna da, eta desioa adierazteko hitzak eskaintzen dizkigu: “Beheak galtzen dituzu zeure akorduz dagoela otutzen zaizunean”, “Busti egiten nintzen entzute hutsarekin. Piztu, besterendu, birloratu”. Beste alde batetik krisi edo aldaketa garaietan ohikoa den bezala, atzera begirako balantzea egiten du, orainaz jabetuz etorkizun itxaropentsua margotu ahal izateko. Bizitza horrela deskribatzen du: “zatiak josi ahala grazia hartuz doan soineko bat” da, edota “Atsegina eta galerak, Oparotasuna eta gabeziak”.

Apustu ausarta egin du Meabek autofikzioan murgiltzean eta irakurle honen ustez emaitza mamitsu eta probokatzailea atera zaio. Ariketa intergarria izaten da beti norberak bere buruari nor den galdetzea eta lekuan eta denboran kokatzea testu honetako protagonistak egiten duen moduan. Gainera, ezin aipatu gabe utzi, argitaratu eta hilabetera Kritiken hemerrotekan 12 sarrera ditu... ■

Amaia Alvarez Uria

Euskal literatura kale gorri, bosgarrenez

MAIATZAREN azken egunetik hasi eta ekainaren 2rako tartean iragango da Literaturia 2013, letrak kale gorriera ateratzea helburu duen ekimena. Bosgarrena dugu aurtengoa, eta betiko legez, Larrabetzuko herria hartuko du plazatzat.

Errezitalak, aurkezpenak, antzerki saioak, kontzertuak, irakurraldiak, haurrentzako ipuin kontaketak, solasaldiak... Oparoa eta osagarritz betea dator beste behin ere euskal literaturaren azoka.

Publikoari gorroto obrak emango dio ofizialki hasiera Literaturiari, ostiralean, hilak 31, arratsaldeko zazpitan.

Egunik mar-dulenean –ekainak 1, larunbata– Lourdes Oñederraren

Intemperies (babes bila), Miren Agur Meaberen *Kristalezko begi bat*, Mariasun Landaren *Inurrien biztegia*, Garazi Goiaren *Txartel bat (des)herrira* eta Mikel Tabernaren *Alkasoroko benta* nobelak izango dira berba, idazleak bertan direla, goizeko 11etan. Arratsaldeko 18:30ean *Elkartasun basatia* errezitaldia eskainiko du Oier Guillanek. Gaueko 22:00etan, berriz, *Ez haut abandonatuko* (Bide Ertzean + Jon Benito) eta Anariren emanaldia daude programatuta.

Igandean, besteak beste, egungo itzulpengintzaren erronkak izango dira aztergai.

Josu Bergara eta Pau Alabajos bakarlariek emango diote amaiera aurtengo edizioari. ■

G.U.G.

5!
Puto amoak
matematiketan
Autoekoizpena, 2013

Bere kabuz disfrutatzen dakiena

ERMUA ez da Gipuzkoa, baina ezta Bizkaia ere, esango nuke. Luzaroan heavyen herria zela esan bada ere, ez da apenas heavyrik aurkitzen. Agian, asko jota, disko honek gordeta duen palindromoen pista satanikoa da horren arrasto bakarra. Izan ere, Puto Amoak Matematiketan edo PAM taldea osatzen duten lagunek ez dute konfesatzeko —ezta ezkutatzeko— moduko iragan heavyrik. Inongo mugako herri horretan halako zeresana izan zuten Julio Kageta, Kubanakhan, The Pepe's eta Dantzut taldeetan ibilitakoak dira hauek. Eta, gerora, aspaldi Puto Amoak Matematiketan sortu zuten, rockaren eta matematikaren arteko ezinezko ezkontza gauzatuz... A ze erronka! Zer aspergarria den rocka, eta zenbat duten deskubritzeko matematikak...

Luzaroan lozorroan egon ohi da eta tarteka kantuak sortzearen aitzakiaz berpizten da zenbakien itsas-piztia hau. Oraingoan ere zenbakiek, palindromoek eta puzzleek liluratuta, etorri dira (h)onera. Eta ni liluratzan nau jakiteak oraindik taldeaz, musika egiteaz eta horren guztiaren inguruko gauza txiki-handiez hainbeste disfrutatzen duten taldeak badirela jakiteak. Hala ere, beraiei bost beste guztia. Bost faktoriala! Seguruena horregatik, beraien bosgarren lan luzea bi kantuz osatutako binilo singleari itsatsita jarri dute eskuragarri CD formatuan. Taldeak badu beste ezaugarri bat niretzat oso deigarria dena eta bere alde nabarmen egiten duena: Euskal Herriko talde gehienek on-

tran, hemen taldekide guztiek abesten dute. Txalotzekoa!

Matematiketan Puto Amoak direla aspaldi erakutsi ziguten eta zenbakien arima jendartean erakusteko egindako bide luze eta dibertigarri honetan orain arteko lan interesgarriena osatu dute. Lokalean urtebetez idatzi, jolastu, sortu eta moztu-itsatsiz puzzle ederra sortu dute, iraganeko euskal taldeen usaina, pop-rockaren erabateko errebindikazioa, intentsitatearen joko ia amaigabea eta askatasuna barra-barra dariona.

Egiazko hitz existentzialista hauek janzteko tonaka disko entzuten dituzten lau lagunok askatasun osoz jokatu dute, eta gorputzak eskatzen zielako omendu dituzte oharkabea (nire ustean) Itoiz, Ama Say, Julio Kageta bera, Political Asylum, Fugazi, Münsterland zein Safety Pins, beste askoren artean. Rockaren baitako estiloen paleta ia osoa igaro baitute lan hau egiteko. Gainera, Carlos Balseirok eta Markos Gimenezek espresuki abesteko dituzten estilo bereizgarriek emaitza gehiago aberastu dute. Pablo Cabeza hilezkorrak Anger taldeari buruz orain gutxi aipatutakoaren hein berean, Puto Amoak Matematiketan gaur egun dagoen taldeuholdeen artean galduta jendeak deskubrituko ez duen beste altxorretako bat da. Baina haiei horrek ez die axola. ■

Iker Barandiaran

Elxalde Auzoa, 22 • Galdakao, Bizkaia
Tel.: 94 456 00 05 • www.andra-mari.com

Hitz gezidunak

GANTZ PILA, MORDO	MEMELO, LERDO ARRISKU	EKARRI ADITZAREN ERROA	BERKELIOA ZAKURRA	Bai ZERA! BURURATU	PERTSONALA- REN IZENA ARAMEAR TALDEKO HIZKUNTZA	NORANTZ TRINKO
		KOKOTSEAN HARTUTAKO KOLPE GEU				
HEGAZKINAK GORDETZEKO ESTALPE OHARTU			TXIGORTUTA DAGOENA TENPERA- TURA			
				PIRATEN EDARIA PARE BAT		
BIGUN, EZTI	KOLPEAK EMAN PERTSONALA- REN ABIZENA				PLATINOA SALTO EGIN	
		OTARRE MOTA, SASKIA		NAFARROA- KO URTEGIA GALITZA		ESERLEKUA, JARLEKUA
DESAGERTU- TAKO UGAZTUN ZUKU						
	TONA ADIERAZI			LUZE, GOI LABORANTZA TRESNA		
ZUHAUR (ALDREBES) INORK LAN- DU EZ DUEN LANDAREA		NANO, SIMIÑO ZEREGIN	1500 ERROMATAR ZENBAKIZ ZEIN TOKITAN	ANPEREA IREKIDURA	OIHAL FIN TANKERA	
						KILOA SAMARIOA
ERNALTZEKO ERABILITZEN DEN ZALDI FRUTA- ARBOLA			ITXI 500 ERROMATAR ZENBAKIZ			
				ANTXUMEA (BIZKAIAIN)		

Kike Amonarrizen umorea

Zigor murrizketa

Abokatuak epaileari:

– Orain dela hiru hilabete lau urteko espetxe-zigorra ezarri zenion nire bezeroari, eta sortu den egoera berria aintzat harturik zigorra murriztu diezaiozun eskatzera natorkizu, epaile anderea!

– Eta zertan oinarritzen zara eskaera hori egiteko? Zein da egoera berri hori?
– D u e l a hiru urte, nire bezeroak lapurtu zituen ordenagailu eramangarriek 1.755 euro balio zuten, baina gaur egun 950 euroan lor daitezke!

Soluzioa

	Z	T	U	B	A																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
--	---	---	---	---	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

FORMA ESZENIKO BERRIEN NAZIOARTEKO TOPAKETA | ENCUENTRO INTERNACIONAL DE NUEVAS FORMAS ESCÉNICAS

Bidea helburu

EGUNGO arte eszenikoetan dagoen joera nagusia, sormen prozesuaren garrantzian datza. Sortzaileak esanahiz bete behar du ekintza artistikoa, eta duen egia handiena bere baitatik ateratzen dena da. Horrela, sormen prozesuan agertzen diren zeinuak eta mezuak jasotzen ditu eta hortik ateratzen da azkenik, ekintza artistikoaren hari nagusia. Askotan, joerek behar baino garrantzi handiagoa daukate, baina ekintza artistikoa edo joera benetakoa bada, zer egin dezake ikusleak egia horren aurka? Onartu baino ez. Sortzailearen biluzte artistikoa da erakutsiko zaiona, sormen prozesua bera delako ekintza, egia. Hasierako ideia eta azken emaitzaren artean egiten den bidea bera da helburua.

Egun, garaikidetasun horretan murgiltzen dira arte eszenikoen sortzaile gehienak: fikzioa eta errealtatearen arteko mugak apurtuz, arauak gaindituz, espazio eszeniko berriak asmatuz, disziplina anitzak erabiliz eta nahastuz, teknologia berriek ematen duten aukerak bereganatuz; edo bestela, muinera, hitzara edo mugimendura itzuliz –bide tradizionalen berrirakurketa–.

Antzerki eta dantza garaikidean eta performancean dauden joera berritzaileenak ezagutarazteko egingo da egunotan Bilboko Alondegan 3, 2, 1 Forma Eszeniko Berrien Nazioarteko Topaketa. Prozesua bera abiapuntutzat hartuta, aurtengo edizioak segida izango du datozen bi urteetan. Hortik 3, 2, 1 atze-

ra kontaketa. Bitarte horretan eszenan gerta daitezkeen aldaketak eta garapena ere jasoko da. Beraz, egiten den bidea, berriz, protagonista.

Topaketa hauetan proposamen berritzaile hauen esperientziak eta sormen prozesuak erakutsiko zaizkio ikuslegoari. Forma eszeniko berrienak, arte eszenikoen azken joerak, izango dira topaketen ardatza. Talde ikuskizunak, testu lanak, Live Art, Low technology, antzerki fisikoa, ahots inprobisazioa, live zinema, jarduerak espazio publikoetan edota irakurketa dantzatuak dira azkenengo joera hoietatik batzuk. Sortzaileak ez baitira eremu zehatzera mugatzen, osotasunean ulertzen baita sormena. Horregatik, batzuetan hitza edo mugimendua erabiliko dute. Beste batzuetan, berriz, ikusentzunezkoak edota musika, edo diziplinen nahasketa. Normalean, horrelako proposamen berritzaileek ez dute erakustokirik. Zentzu horretan, eskertzekoa da Bilboko Alondegiak artelan hauek erakusteko egiten duen ahalegina.

Forma eszeniko berrien nazioarteko topaketa

Non: Bilboko Alondegian. **Noiz:** Maiatzaren 18tik 31ra. **Instalazioak:** *Plastique Fantastique* (Medusa), 22an, 17:00etan / *Konposizio Animatua 4* (Sonia Gomez), 22an, 17:00etan / *Zoomwooz* (Andres Beladiez & Karla Kracht, 22an, 17:00etan. **Bestelakoak:** *Eta zergatik John Cage?* (Guillen Mont de Palol eta Jorge Dutor) 18an, 20:00etan / *Perfora* (Idoia Zabaleta) 22an, 20:00etan / *Preparatio Mortis* (Jan Fabre) 23an, 20:00etan / *Archipiel* (Alvaro Barriuso eta Ainara Legardon) 23an, 21:00etan.

Programazio osoa alhondigabilbao.com webgunean.

Hiru euskal sortzaile arituko zaizkigu topaketetan. Idoia Zabaleta dantzariak bere azken bi proposamenak erakutsiko dizkigu, *Perfora* performancea eta 1917an Robert Walserren *Paseoa* eleberrian oinarritutako irakurketa dantzatua. Ainara LeGardonen eta Alvaro Barriusoren musika koreografiatua eta ahots inprobisazioetan oinarritutako *Archipiel* lana ere ikusgai izango dira. Azkenik, L'Alakran antzerki taldeak *Psicodrama 4* tailerra landuko du. Proposamen berezia da L'Alakraneko Espe Lopez eta Oskar Gomez Matarena: ikusleek ekarritako harriez cromlecha sortuko baitute.

Bestalde, Ambereseko Jan Fabrek *Preparatio Mortis* aurkeztuko du, naturako elementuak erabiltzen duen hipergeldotasunean oinarritzen den lana. Suitzako Massimo Furlanek *Fortuna* aurkeztuko du, ikuslearentzako esperientzia bakarra sortuko du hamar minuturo. ■

Myriam Garzia

Euliak, etorkizuneko elikagaia

AGRIPROTEIN enpresa hegoafrikarrak 100.000 dolarreko saria jaso du, Afrikan NBEk sustatutako 900 proiekturen artean berarena izan baita irabazlea.

Munduko leku askotan jaten dira intsektuak, baina kasu honetan animalien elikadura izan da kontuan hartu dena. Enpresako ikertzaileek zortzi milioi euli emerren bitartez lortzen dute animalientzako elikagaia. Nola?

Euliek jarritako arrautzak bildu eta hainbat elikagai-soberakinen gainean antolatutako oinarrian kokatzen dira. Elikagai-soberakinak supermerkatuetako hondakinak, animalien barrengoak, odola eta abar dira; oinarri hori ekosistema ezin hobe da arrautzak azkar bihurtzeko larba,

eta haien gose aseeginari aurre egiteko. Arrautza kilo bat, 72 ordutan, 180 kilo larba bilakatu da.

Larbak bildu, lehortu eta xehatu egiten dira. Ondoren lortzen den produktuak arto-krispetaren antza du, eta osagaie-tan animalien elikaduran erabiltzen den arrain-irinarene oso antzekoa da. ■

Uste baino egur-ikatz gehiago itsasoetan

Itsasoetan dagoen karbono kopuruaren %10ak baino gehiagok egur-ikatz omen du jatorria. Baso bat erretzean sortzen diren hondakin guztiak ez dira bertan geratzen; zati bat ibaiek garraiatzen dute itsasoetara, eta zati hori uste genuena baino handiagoa da.

ttiki.com/50500
(Gaztelaniaz)

Argentinako erlezainak, gero eta baztertuago

Azken urte hauetan arazoak ugaritzen ari dira erlezaintzan. Liztor asiarra ez denean pestizidak dira, eta bestela, soja. Egun, Argentinako luraren %10 erabiltzen da soja landatzeko; eremu horietako jatorrizko landaredia aldatu egiten da, eta ondorioz, erleek behar dituzten loreak desagertu eta erlezainek lekuz aldatu behar izaten dute.

ttiki.com/50501
(Frantsesez)

Ikerketarako laguntzen murrizketa, hazkundea bailitzan saldua

Gero eta ohituago gaude publikitate iruzurtiarekin bizitzera, eta gauza bera gertatzen ari zaigu politikarekin. Ez, bai, agian, nik hori ez dut esan... zenbakiak irakurtzen jakin behar da. Hona hemen Espainiako Estatuko adibide bat: *Zientziako murrizketei buruzko gobernuaren zortzi gezur.*

ttiki.com/50502
(Gaztelaniaz)

JASON DREW

Gero eta kezka handiagoa sortzen du espazio-zaborrak

IA 5.000 SATELITE jaurti dira espaziora 1957tik. Gehienak Lurretik 800 eta 2.000 kilometro arteko altueran ari dira orbitatzen; eta euren zeregina amaitu ondoren bertan geratzen dira zati gehienak.

Guztira, hamar zentimetro baino gehiago daukaten 23.000 tik gora pieza daude; zentimetro bat eta hamar zentimetro bitartekoak 300.000 inguru dira, eta milimetro bat eta zentimetro baten artekoak, 35 milioi baino gehiago.

Kantitatea bada, berez, arrisku faktore garrantzitsua, baina horri hondakinek duten abiadura gehitu behar zaio, oso normala baita 30.000 km/h ingurukoa izatea. Atal bat oso txikia izan arren, kalte handiak eragin ditzake abiadura horretan zerbait jotzen badu, satelitea izan edota lurrazaleko zerbait izan. Oso soluzio zaila du arazoak. ■

Babeslea: **iametza Interaktiboa**

ideia batetik errealitatera

web garapenak

multimedia

aholkularitza

edukiak

iametza
interaktiboa
www.iametza.com
T.943 37 67 16

Plako eta lodi

TOMATEA, *Solanum lycopersicum*, euskaldunon erregina bihurtu da. Sasoi honetan baratzean, lore tartean, balkoian, leihoan, non ez da jartzen egun? Udako beste barazkiekin aspaldi abiatutako norgehiagokan nagusitzen ari da. Gailurreratu eta buruntzatu dugu. Koittauok!

Tomatea Ameriketatik ekarritako fruitua dugu. Ehunka urte kosta zaio euskaldunon konfiantza eta gure mahaietan normaltasunez ikusteko ohorea irabaztea. Geure amak, umetan tomatea jaten ikas genezan, olio-ozpinez beharrean, azukrez jantzita jartzen zigun. Kanpotarra dela-eta sekula jan ez duenik ere ba omen da gure aurreko belaunaldi horretan.

Kaktusek arantzak dituzten bezala, tomateak ileak ditu hosto, txorten eta zuztar, fruitua ez beste guztian. Lehor-zale amorratua dela adierazten du horrek, giro idorreko inguruetako landarea. Ileak izateak ur gehiena lurretik hartuko duela adierazten du. Ameriketatik ekarri eta Euskal Herria atlantikoko giro umelean jarrita, hezetasun horrexek hauspotzen dituen ondo gaitza sortzaileen erasoekin erdipurdi bizi da. Hau da, iraun. Eta bizi, ondo bizi ez denak ezin fruitua oparo eman. Plako bizi denak ezin lodi eman. Euskal Herria mediterraneoko giro agorretan, aldiz, ederto biziko

da eta gogotik emango du. Hegoaldean tomateari makilarik ere ez zaio jartzen, lurtean herrestan zabaltzen da, hezetasunari hedetuta datozen gaitz horien beldur handirik gabe. Iparralde atlantikoan lanak ditugu tomatearekin. Nonahiko hezetasunari ihesi eraiki behar dugu tomate saila baratzean. Hezetasun bikoitza, lurrekoa eta airekoa.

Aldatu aurretik bi buelta eman arazo bikoitz honi. Eta, adibidez, honelakoei ekin: lur bero, eguzkitsu eta harroena aukeratu. Paretaren kontrako txokoak dira onenak; lehorrak eta horma beroen altzoran. Lurra harrotzeko hondarra, karea edota sutako hautsa eman lurrari. Baratzean ilara arteko eta ilaran landaretik landarerako tartea bikoitzi; airea errazago mugituko da eta eguzkiak landare guztia berotuko du, baita lurra ere. Gainera, geu tomate artean mugitzen garenean ez dugu hosto edo adarrik hautsiko eta gaitzei atea irekiko dien zauririk eragingo. Bestetik, aldatzeko lur tontorrak egin. Lur-arrasean kapilaritatez

Tomatea, *Solanum lycopersicum*.

behetik igo den uraren maila dago; koska bat eginez ur horri ihes egiten zaio, zainei lur lehor zatiaren arnasa emanez. Ikusi, bestela, olibondoak nola koska baten gainean jartzen diren. Eta bukatzeko, aldatu berritan, itsasteko soilik ureztatu. Hortik aurrera tomatea ez ureztatu. Urak landarea gaixotze bidean jartzeaz gain, kilotan haziko ditu tomateak. Eta, tomate goxoa ala ura jan nahi duzu? ■

BOHRINGER FRIEDRICH-CC BY SA 2.5

INAKIBEREZIARTUA
Enbalaieak · Biltegiatzea eta Logistika · Zerra eta eraikuntza

25 urte baino gehiago paketatze industrialaren sektorean

Jauregi auzoa, 75 · HERNANI · (Gipuzkoa) · ☎ 943 552 828
www.inakibereziartua.com · mjm@inakibereziartua.com

ogiaren egia

Zatoz eta ezagutu garai batean egiten ziren ogiak, lehengo osagai eta teknikekin

Galparsoro
OKINDEGIA

Antzinako ogiaren kabia bihurtu baitugu denda zahar berria

Kale Nagusia 6 (Alde Zaharra) · DONOSTIA · Tel.: 943 421 074

Txolarreak, duela mila urteko suntsipen armak

PETER NICOLAI ARBO

Stamford Bridgeko Gudua (1870). Hainbat garaipen handi —eta bitxi— lortu ondoren, Harald Hardrada erregea gudu zelai horretan hil zuten, 1066an. Hainbat historialarik bikingoen aroaren amaieratzat jo dute haren heriotza.

NORVEGIA, 1030. Olaf II.a erregea hil zuten Stiklestadeko guduan, daniarren aurka galdutako tronua berreskuratzeko ahaleaginean. Harald Hardrada (c. 1015-1066), erregearen anaia nerabea, gudu horretan borrokatu zen halaber, baina bizirik ihes egitea lortu zuen. Kieveko printze Yaroslav I.a Jakintsuaren zerbitzura mertzenario gisa lanean hasi zen berehala, eta jardun horretan lortutako prestigioari esker Bizantziar inperioko varangiar guardian sartu zen geroxeago.

Inperioaren zerbitzura hainbat kanpainatan aritu zen, besteak beste Sizilian. Mediterraneoko uhartean varangiar guardiak lau garaipen lortu zituen norvegiarraren aginduetara, baina horietako batek buruhauste franko eragin zion eliteko armada bizantziarrari, *Harald Erregearen Saga*-n bildutako kronika baten arabera. Hiribildua hartzea ezinezkoa zirudien: harresiak garaiak eta lodiak ziren, gotorlekuaren barruan putzu eta iturri naturalak zeuden biztanleak urez hornitzeko, eta nahikoa janari pilatua zuten setioari hainbat hilabetez eusteko.

Haraldek egunak eman zituen zirrikitu edo ahulguneren baten bila. Baina haren ahalegina alferrikakoa izan zen, aldiro hiribildutik hurbileko baso batera janari bila hegan joaten ziren txolarre andanei erreparatu zien arte. Bere soldaduei ahalik eta txolarre gehien harrapatzeko agindua eman zien. Behar adina txori lortutakoan, hankatxoan inguruan aurrez breatan eta sufretan blaituta-

ko egur zati txikiak eta lastoa bildu zizkieten. Fardeltxoei su eman zieten, txolarreak, izututa hiribildu barruko habiaren bila abiatu ziren ziztu bizian. Bidean kiskalita hil ez ziren txori gehienek etxeetako erlaitzetan zituzten habiak, eta etxe asko egurrez, lastoz edo bestelako gai sukoez eraikita zeudenez, dozenaka sute piztu ziren bat-batean. Siziliarrak, harresiko ateak zabalduta, sute tik ihesi eta erruki eske irten ziren lehentxeago hartuezina zirudien hiritik. Haraldek bizia barkatu zien, eta hiria —edo ordu batzuk lehenago hiri izandako errauts mordo— hartu zuen azkenean.

Lortutako garaipenek Romano III.aren esker ona ekarri zioten, baina Haraldek jaioterrira itzultzeko baimena eskatu zionean, enperadoreak uko egin zion armadako estratagarik bikainenetakoa galtzeari. Azkenik, Haraldek Eskandinaviara ihes egin zuen varangiar guardiako soldadu fidelenekin batera. 1047an, urtetan pilatutako esperientzia militarri esker, erraz menderatu zituen daniarrak eta tronua eskuratu zuen. Hogei urtetan, Norvegiako erresuma sendotu ez ezik, beste lurralde batzuk ere begiz jo zituen Harald III.ak. Britainiar uharteak konkistatzeko saioan hil zuten 1066an, Stamford Bridgeko gudu zelaian. Ez nahastu ia milurteko bat geroago oso bestelako guduen lekuko den Stamford Bridge futbol zelaiarekin. ■

Arrastoak

Egiptoar momien genoma osoa geroz eta gertuago

CARSTEN PUSCH genetista alemaniarrek zuzendutako zientzialari talde batek Belaunaldi Berriko Sekuentziazio (NGS) teknikak aplikatu ditu lehenengoz antzinako Egiptoko momien genoma aztertzeko, *Nature* aldizkariako artikuluko batek azaltzen duenez. Orain arte Egiptoko tenperatura altuek momien ADNaren suntsitu zuela uste zen, baina teknika horren bidez askoz errazagoa izango da gorpuen sekuentziazio genetikoa burutzea eta, hala, antzinako egiptoarren jatorriari eta bilakaerari buruzko informazioa lortzea.

Egiptoarrek kontu handiz baltsamatzen zituzten gorpuk, hildakoei heriotzaren ondorengo bizitza bermatzeko. Baina ziurrenik ez zuten pentsatuko betiereko bizitza Tübingeneko Unibertsitateko laborategietako saio hodietan lortuko zutenik. ■

EGYPTOLOGY NEWS NETWORK

JEAN-MICHEL GALANT

«Lurralde Elkargoaren eskaerari ez erantzutea gaitza litzateke»

1953, Azkarate (Nafarroa Beherea). Laboraria. ABko eta ELBko kidea. 20 urte bete ditu Azkarateko auzapez karguan. Paueko Kontseilu Nagusiko kontseilaria izana. Garazi-Baigorriko Herri Elkargoaren presidentea da. Biziki ontsa ezagutzen ditu herri politikaren botere-guneak. Gune xumeak izanik ere, abertzaleen lehenbiziko xedea horiek hartzea izan behar dela esan digu.

| MIKEL ASURMENDI |

Argazkiak: Dani Blanco

ARO POLITIKO BERRIA heldu da Ipar Euskal Herrira ere. Hala ere, bertako eragile politikoen aldarrikapen nagusia (Euskal Departamendua iraganean) aspaldiko eskaera da, herri mobilizazioen eta borroken ondorioa: Euskal Lurralde Elkargoa. Herritarrak —eta hautetsien gehiengoa orobat— enegarren aldiz manifestatuko dira ekainaren 1ean, Baionako karriketan. Azkarateko auzapez abertzale Jean-Michel Galant-ekin mintzatu gara aro politiko berriaren karietara.

Apirilaren 27an, ehunka eragile politiko, sozial, ekonomiko eta kulturek mintegia burutu zenuten Baionako Unibertsitatean. Euskal Lurralde Elkargoaren eskaera egin zenioten

Frantziako Gobernuari. Zer gogoeta egin duzu mintegiaz?

Guretzat, mintegia barnetik bizi izan dugunontzat, eguna oso inportantea izan da. Institutuzio berri horren galdatzeko alderdi guztietako ordezkariak bildu baikin. Nolabaiteko adostasuna bada, orain arte sekula erdietsi ez dena. Inportantea da azpimarratzea, diputatuak, senatariak, kontseilariak bildu izana, Euskal Herriko hautetsien gehiengoa. 500 pertsona biltzea asko da. Alabaina, Parisek eskaerari erantzun behar dio, eta maleruski, erantzunik ez dugu ukan.

Aldarrikapena egiteaz gain, ekainaren 1ean, berriz ere manifestatzera

deitu duzue Baionako karriketan. Ba al du berezitasunik oraingo deiak?

Berezitasuna da Batera plataforman biltzen garen baino eragile gehiagok deitzea. Konparazioa, Merkataritza eta Industria Ganberak deitzea, lantegietako nagusiek deitzea, berritasuna da. Indar berria da. Gainera, lehen Euskal Departamenduaren eskatzen ez zuten eragile batzuek Lurralde Elkargoa eskatzen dute, eta instituzio horrek eskumen gehiago erdietsi nahi du. Departamenduarien eskaera abertzaleek bultzatu zuten batez ere. Geroztik, Batakerak eraman zuen inizatiba. Egun hautetsien ekimena da bereziki. Ekainaren 1ean dugu hurrengo hitzordua eta segida.

“Batasuna desagertu da, baina lotura eskasa ikusten dut militanteen lanaren eta herriko engaiamendu politikoaren artean. Politika ez da soilik Euskal Herriaren osotasunean aritzea, edo eslogan batzuk erabiltzea”.

UMPko Alain Lamassoure eurodiputatua egoteak zer adierazten du?

Hor joko politikoan sartzen gara. Jakina denez, politikan eleek ez dute arrunt gauza bera adierazten. Ez dut uste nehor tronpatzen denik horretan. Alain Lamassourek aspaldi erran zuen *“Le Pays Basque doit être connu et reconnu”*. (Euskal Herriak ezagutua eta errekonozitua izan behar du). Alta, porrot egin zuen. Oraingo eskaera honek ere ez du Parisen oihartzunik ukan. Haatik, ez ditugu besoak apaldu behar.

Izanik ere, Frantziako Gobernuaren jarrera betikoa da.

Parisek ez badu entzuten –lurralde bat non herritarren ordezkari gehienak aho batez mintzo diren–, ez baldin badu erantzun tipi bat ematen gaitza izanen da. Nik biziki gaitza atzemanen nuke erantzun eza.

Erabateko erantzunik izanen den ere, ez dugu amestu behar. Egia erraiteko, erantzunik gabe, eza aski argia emana dute. Lurralde Elkargoa ez da orain gauzatuko naski, baina gure ekarpena hor dago. Lurraldetasunaren egitura ari da aztertzen Frantzia. Beraiek galdatu dizkigute ideia berriak, eta guk, bederen, ideiak ekarri ditugu.

Frantziako Gobernuaren alderdi sozialistaren esku dago. Hemengo diputatuak –Alaux eta Capdeville– sozialistak dira, baita Espagnac senataria ere. Horien engaiamendua zintzoa al da, zure ustez?

Ez dakit zer pentsa. Beren bizkar dago eskaera aitzinatzea. Baina ez badute deus erdiesten, erantzunik eman behar dizkiote herriari. Hau da, alderdi sozialistarekin ez dagoela ezer egiterik erran, eta, beharbada, alderdia utzi behar lukete. Edo joko batean ari dira soilik? Alabaina, biziki urrun joan dira beren aitortpenetan, gauza biziki adierazgarriak erran dituzte, eta orain afera ez badute gorago eramaten, ez dut ikusten aterabide erraza dutenik.

Noraino joateko prest dauden galdetu behar zaie agian?

Galdatzen ahal zaie, baina galdatzen ahal zaie ere beste alderdikoei. Jean-Jacques Lasserre [Hautetsien Kontseiluaren presidentea] azken hilabetetan inoiz baino aitzinago joan da. Agian, asma daiteke, Lurralde Elkargoa erdietsiko bage-nu, egitura horren presidentea bilaka liteke. Menturaz, esperantza horrekin ari da. Paueko Kontseiluaren presidentetza galdu baitzuen.

Mintegian bake prozesua ere aipatu zen. Lurralde Elkargoa onartzea lagungarria litzatekeela bide horretan. Adierazgarria inolaz ere.

Hori bortizkeria gelditzearen ondorioa da. Ez dakit Parisen zer eragin izan duen, baina hemen, bortizkeriaren gelditzeak herritarrek Lurralde Elkargoaren ideia bere egiten eta

onarrarazten lagundu du. Adostasuna ere lortu da batzuek ez dutelako bortizkeriaren aitzakia Elkargoaren asmoa baztertzeko. Atzo erraten zuten eskabidea ez zela aitzinatzen horregatik, beraz, egun alde egon behar dute. Lasserrek goraki erran du horrek lagundu duela aitzinarazten. Egia edo joko politikoa ote den? Politika egia- ren eta jokoren marra artean egiten da.

Batasuna desegin da Iparraldean. Aro berria iritsi al da hemengo abertzaleen artera?

Aro berria, berria da oraindik. Ez dakit. Ikusi behar da hurrengo herri hauteskundeetan aro berriak zer emanen duen. Batasuna desagertu da, baina lotura eskasa ikusten dut militanteen lanaren eta herriko engaiamendu politikoaren artean. Politika ez da Euskal Herriaren osotasunean aritzea soilik, edo eslogan batzuk erabiltzea. Edo ez da horretan soilik ari behar. Ikusi behar da herri tipietan zer harreman dagoen. Uste dut haustura gisako zerbait dagoela, hori lantzeko dago oraino.

Anartean, urteetako lanaren poderioz, beste alderdiek abertzaleen helburuekin bat egin dute neurri batean.

Abertzaletasunaren normalizazioa eman da, luzaz apartekoa zen, gauza ona da beraz. Abertzaleen ideia batzuk hartu dituzte, baina haiek dira boterean. Eta politikan eragiteko boterean egon behar da. Biziki inportanteak dira heldu den urteko herriko bozak. Lan handia da egiteko, hots, herri tipietako beharrez arduratu behar da herriko etxeetan sartzeko, boterea hartzeko. Abertzaleok hirugarren indarra gara, baina gobernatzeko lehena izan behar da. Orduan burutu dezakezu egiazki zure politika. Bide onean ari gara, bai. Gazte franko ideia abertzaleekin ari dira, baina besteek ere badituzte gazteak.

Nafarroa Beherea Herri Elkargoa eratzeko asmoa zabaldu da azkenaldian. Garazi-Baigorri, Iholdi-Oztibarre eta Amikuze elkargoak bateratzea xede delarik. Zein da zure iritzia?

Herri Elkargoa biharko herria da, herriek egindako egitura. Garazi-

Baigorriko 30 herriek beren gain zuten zenbait zeregin Herri Elkargoari utzi dizkiote jada. Herriak beren indarrak Herri Elkargoari ematen ari zaizkie engoitik. Hemen-dik 10-15 urtetara herriek ez dute ia deus eginen, zereginak Herri Elkargoen esku izanen dira. Nik hurbiltasuna hobesten dut, boterearen hurbiltasuna, gauzak ongi egiteko eremua ongi ezagutu behar da: hondakinen bilketa dela, haur-eskolen beharra dela. Eguneroko zerbitzuak nola behar diren eraiki zehaztu behar da. Non egin daiteke hobe-kienik, 30 edo 70 herri artean? Amikuze eta Baigorri lurraldeen artean huts izugarria dago, biztanleen arteko harremanak urriak dira. Batzuek Baxenabarre biltzearen aitzakian, probintzia batuko delakoan, Herri Elkargo bakarria nahi dute. Ez da ene ikusmoldea ez nahia.

Eskuinaren nahia al da? Barthelemy Aguerre kontseilariarena tarteko.

Aguerre eta abertzale hainbatek ere nahi dute. 89 herri elkartuko lirake; horietik lau Zuberokoak: Pagola, Domintxine, Etxarri... Alta, Baxenabarreko beste bederatzi kanpo geratuko lirake: Donamartiri, Donostiri, Isturitze, Aiherra, Heleta... Horiek Hazparneko Herri Elkargoari lotuta baitaude, eta beste batzuk Bidaxuneko Elkargoari, Bastida, adibidez. Gainera, ideia hori ez da herrietatik heldu, ezta prefetarengandik ere. Prefetak bi Herri Elkargo antolatzea proposatu zuen. Iholdi-Oztibarreko Irisarri eta Suhuskune herriak Garazi-Baigorri Elkargora pasatzea proposa-

tzen zuen. Eguneroko bizitza hemengo elkargoan egiten baitute. Baxenabarre Elkargoaren ideia hiru hautetsiengandik heldu da. Baigorriko auzapeza eta kontseilari nagusia Jean-Baptiste Lambert-en, Armendaritzeko auzapeza eta Iholdi-Oztibarreko kontseilari nagusi Lucien Delgue-ren, eta Amikuzeko kontseilari nagusi Barthelemy

“Baxenabarre biltzearen aitzakian, Herri Elkargo bakarria nahi dute batzuek. Ez da ene ikusmoldea”

Aguerreren nahia da. Beste batzuek ezetz erran dute, Frantxoa Maitia kontseilariak besteak beste. Prefetak herri horiei galdetu die zer pentsatzen duten, baina inolako azterketarik egin gabe, herri batzuetan alde bozkatzeko hasi dira. Baina zeren alde? Zein da Elkargoaren proiektua? Zer ondorio ekarriko du horrek zergen aldetik? Galdera horiek erantzun gabe daude.

Abertzale batzuek ere hori nahi dute-la erran duzu.

Baxenabarre batzearen ametsa Lurralde Elkargoaren asmoarekin lotzen dute zenbaitek. Nonbait, diote, hemen halako elkargo-egitura handia balitz errazagoa litekeela Lurralde Elkargoa erdiestea. Nik ez dakit hori nola asmatu ahal den, bi egitura maila ezberdinekoak baitira. Herri Elkargoak eguneroko gauzez arduratzen dira, eta Lurralde Elkargoak, egungo Kontseilu Nagusiaren eskumenak kudeatuko lituzke. Ez dut loturarik ikusten.

Laborariak, oro har, ez daude ados.

Nahiz eta Herri Elkargoek laborantzaz ardura apala duten, Aguerrek –Lurberri kooperatibaren nagusietarik bat–, ez du mendialdeko etxaldeen alde inoiz egin, Amikuzeko etxaldeen alde baizik. Artoaren alde egin du, ez du kabala-hazkuntza batere sostengatu anitz urtez. Garazi-Baigorri oso berezia da etxaldea. Laboraria mendian bizi da gehien bat, kabalak hazten ditu, ardiak bereziki. Guretzat galtze

handia liteke Amikuzeko laborantzaz markatzea gure laborantzaren geroa. Lurberri nola garatu den ikusi besterik ez duzu.

Baxenabarre Herri Elkargoa eskuinaren faborean dela diote sozialistek.

Anitz gauza nahasten da hor. Eremu hori ez bada egituratzen, Amikuze eskualdea Bearnorekin joan daitekeela diote zenbaitek, Euskal Herriaren muga aldatu litekeela. Eta Zuberora zer? Hari horretatik arrazoitzen bada, Zuberora Bearnorekin joanen da? Euskal Herriaren mugak Lurralde Elkargoak zaindu behar ditu, eta horretan hautetsi denak ados daude. Herri Elkargo guztiak batzean dagoen arriskua hurbiltasuna galtzea da, eskuinak anitz urtetarako Herri Elkargo horretan boterea hartzea.

Abantaila gutxi zure ikuspuntutik, beraz.

Bai. Urepeletik Amikuzeko beste muturrera oren bat dago bidean. Zer motibazio ukanen du elkargoan arituko den ordezkariak? Egun, 50 kide biltzen dira Baigorri-Garaziko herri kontseiluan, elkar ezagutzen dugu, gizartea egina da, gurutzamendu naturalak horiek dira, eguneroko beharren arabera. Guk Donapaleutik haragoko herriekin ez dugu harremanik, egunerokoaz eta hango problematikaz gutxi dakigu. Denak bilduko bagina, 89 ginateke gutxienez kontseiluan. 50 hamar ordezkari sobera dira, beraz, ene beldurra da, motibazioa galtzea. Herriko Etxetako bozen motibazioa galduko da, ez baitute ia deusen egiteko. Hemen ene beldurra da helbururik gabe aurrera egitea. Helburuak idazteko baitira.

Zein da zure proposamena?

Bi Herri Elkargo egitea. Iholdi-Oztibarre bitan zatitu, alde bat Garazi-Baigorri eta bestea Amikuzen sartzea. Hartara, lau Herri Elkargo antzekoak lirakeke barnealdean: Zuberora, Amikuze, Hazparne eta Garazi-Baigorri. 14.000 biztanlekoak, kasik berdinak. Barnealdeko lurraldea orekatzeko molde egokiena. ■

«Enpresan hizkuntzak kudeatu behar dituztela ohartzea da lehen urratsa»

Rober Gutierrez (Gasteiz, 1970) Bai Euskarari Ziurtagiriaren Elkarteko zuzendaria da. Elkarteak lan mundua euskalduntzea du helburu eta Bai Euskarari Ziurtagiria da euren proiektu garrantzitsuenetako bat. Ziurtagiriaz, enpresen euskalduntzeko ahaleginaz eta Enpresarean egitasmoaz aritu gara.

| SAIOA LABAKA |

Bai Euskarari Ziurtagiriak 13 urteko ibilbidea dauka. Zergatik eskuratu nahi du Ziurtagiria enpresa batek gaur egun?

Hainbat motibazio eta balio dituzte: bezeroari zerbitzu hobea eskaintzea, konpetentziaren aurrean nabarmentzea, produktu eta zerbitzuei balio erantsia ematea... Ikusten dute, gainera, euskara lanean txertatzeko egiten duten ahaleginak gizartea euskalduntzeko ere berebiziko garrantzia duela. Ohartu gabe, edo guztiz kontziente, bakoitza bere inguruan ari da euskara sustatzen.

Ziurtagiria eskuratu dutenen jokaera zein izaten da; oinarriko urratsak egin eta hor gelditzea ala prozesu guztia amaitzea?

Bai Euskarari Ziurtagiriak hiru maila ditu: maila gorena (Zerbitzua eta Lana euskaraz), tarteko maila (Zerbitzua euskaraz) eta oinarriko mailari dagokiona (Bidean). Egungo datuei dagokierenez, ziurtagiridunen %15 (1.407) iritsi dira maila gorenera, eta %39 gai dira euskarazko zerbitzua eskaintzeko. Gainerako ziurtagiridunak, %46, urratsak ematen ahal izateko. Enpresa horiek bi zailtasun nagusiri egin behar izaten diote

R. GUTIERREZEK UTZIA

aurre prozesua amaitzeko: enpresetako pertsonen hizkuntza-gaitasunari eta hornitzaileen hizkuntza-erabilerrari.

Eragile berriak lortzea ez da erraza izango.

Ziurtagiriarekin, bereziki, bi lan egiten ditugu. Ziurtagiria duten entitateen jarraipena eta ebaluazioa egiten dugu urtero, baita Ziurtagiria

hedatu ere. Zaila izaten da, ordea, enpresa berrietara zabaltea. Aurten, nagusiki, Bizkaian ari gara. Saiatzen gara enpresei euskararen balioa ikusarazten eta eraldaketa prozesu horretan irabazten aterako direla azaltzen; esaterako, Bai Euskarari Ziurtagiria duten beste entitate batzuen emaitza errealak erakutsiz. Aitortu beharra daukat ez dela erraza emaitza onak lortzea. Baina, hala ere, urtero ari gara enpresa berriak erakartzeko, eta kontua ez dago geldirik. Gainera, enpresa asko ixten ari diren honetan, nabarmentzekoa da enpresa batzuek interesa badutela euskara beren egunerokotasunean txertatzeko. Aukera gisa ikusten dute enpresa horiek euskara eta zenbaitzuk Bai Euskarari Ziurtagiria ere bai.

Zer gertatzen da enpresak merkatuan Bai Euskarari eta Bikain Ziurtagiriak topatzen dituenean?

Enpresa munduan ez da ulertzen hori; jendea nahasten ari gara. Ez dauka zentzurik. Ziurtagiriaren Elkarteak ez du plazaratu inoiz publikoki bikoizketa horren inguruko iritzirik. Egin duguna izan da, isilpean, bikoizketa horri irtenbide egokia ematen saiatu, Eusko Jaurlaritzarekin hitz eginez. Ziurtagiriaren

Elkartea sortze-prozesuan zegoenean azaldu genion Jaurilaritzari zein zen gure asmoa, emaitzak erakutsiz, eta elkarlanean eta lankidetzan aritzea izan zen proposatu geniona. Handik gutxira, Bikain Ziurtagiria sortu zuen, eta hortik aurrera bi Ziurtagiri egon dira merkatuan. Aurreko gobernuarekin nolabaiteko hurbilpen bat egon zen; proposamen bat hitzartzera ere iritsi ginen legegintzaldiaren amaieran. Hitzarmen zirriborro bat ere izan genuen esku artean, Jaurilaritzaren zerbitzu juridikoek onetsia izan zena eta abar. Niretzat funtsezko bi ideia biltzen ziren bertan. Batetik, Ziurtagiri bakoitzak duen balioa elkarri aitortu genion, eta uste dut oso garrantzitsua dela hori. Eta bestetik, hitzarmen zirriborro horren izenburuan hitzartu genuena oso inportantea iruditzen zaigu: “Ziurtagiri Sistema Bakarre-ranzko Plan Pilotua”. Ikusiko dugu zein den oraingo gobernuaren asmoa.

Bikoizketa horren aurrean, badira bi Ziurtagiriak dituzten enpresak.

Hasieratik Bai Euskarari Ziurtagiria duten enpresa batzuek Bikain Ziurtagiria ere eskuratu dute gerora. Enpresek balio ezberdinak topatuko dituzte bai batean, bai bestean. Gure ustez, sistema bakarra antolatzeta da logikoena. Alor sozio-ekonomikoan ari gara lanean, eta aktore bakoitzak bere zereginak ondo finkatuta eduki behar ditu. Garrantzitsua da lan mundua euskalduntzeari begira zeresana duten aktoreak ezagutzea eta horietako

bakoitzak zein funtzio bete behar duen argitzea. Zer dagokio administrazioari? Zer dagokie enpresei? Zer kontsumitzaileei? Zer Bai Euskarari Ziurtagiriaren Elkarteari?...

Nola edo zertan aldatu da lan munduaren jokaera krisiaren aurrean? Hizkuntza-kudeaketari zer garrantzi ematen diote enpresek testuinguru honetan?

Uste dut enpresak konturatzen ari direla, pixkanaka, merkatuan eta euren egunerokotasunean hizkuntza ugari daudela. Hau da, hizkuntza bat erabil dezaketela enpresa barruko pertsonen artean, beste

Ziurtagiri bikoizketaz: “Enpresa munduan ez da ulertzen; jendea nahasten ari gara. Ez dauka zentzurik. Ikusiko dugu zein den oraingo gobernuaren asmoa”

hizkuntza bat erabiltzen dutela nazioarteko ordezkariatzako langile batekin, eta hainbat hizkuntza erabiltzen dituztela bezeroekin. Lehengo urratsa da hizkuntza horiek kudeatu egin behar dituztela ohartzeta, eta ari dira hori barneratzen, nolabait. Baina iruditzen zait, oraindik ere, ez dela behar bezala baloratzten hizkuntza-kudeaketaren gaia. Hizkuntzen balioaz jabetu behar dira enpresetan.

Languneren ikerketa baten arabera, bertan parte hartu duten enpresen %38,2k uste du euskararen erabilera lehia abantaila dela. Bat zatozte ideia

horrekin, zer egiten duzue ideia horren zabalkundeari begira?

Ziurtagiriaren Elkartean saiatzen gara ideia hori transmititzen. Enpresetan, aurrez aurreko harremanetan, hori da azaltzen dieguna. Ikerketetako datuak erakusten dizkiegu; zeintzuk diren jarrera orokorrak, portaera egokiak, pertzepzioak... Enpresa eredugarriak identifikatzen ditugu, eta horien lidergo gaitasuna aprobetxatzen dugu eragile berriengana iristeko. Era berean, beste enpresetan zer egiten duten ere erakusten diegu; zeintzuk diren gainontzeko enpresek lortutako emaitzak eta abar.

Enpresarean egitasmoarekin ari zarete lanean. Zer beharrei erantzuteko sortu zenuten?

Helburu ezberdinak ditu proiektuak. Batetik, bilatzen duguna da euskarazko produktu eta zerbitzuak erakusleihen batean jartzea; euskaraz lan egiten duten enpresak

agertarazten saiatzen gara. Bestetik, euskaraz lan egiten duten enpresa horien arteko harreman sare bat sortu nahi dugu. Euren arteko lankidetzeta proiektuak bideratzeko gune bat sortu nahi izan dugu. Iazko urrian azoka antolatu genuen Donostian eta, bi urtean behin antolatuko dugu formatu horretan.

Nolako esperientzia izan da azokarena?

Balorazio positiboa egin dugu. Egitasmoan parte hartu duten enpresek ikusi diote potentzialitatea proiektuari, eta oso pozgarria da hori guretzat. ■

ELAY Taldea

Bikaintasunari begira egindako lana

Lizarragako Hiribidea, z/g
20577 Antzuola
(Gipuzkoa)
Tel.: 943 76 61 00
Fax: 943 76 62 62
www.elay.com

Ondarroako irudiak sarean

Maiatzaren 15ean Urtza Alkorta atxilotu zuen Ertzaintzak Ondarroan, Espainiako Auzitegi Gorenaren aginduz. Ehunka herritarrek bere inguruan sortutako “herri harresiaren” irudi ikusgarriak bildu dituzte Axier Lopez eta Lander Arbelaiz kazetariak ARGIAren webgunean.

| URKO APAOLAZA AVILA |

ERTZAINZAK 30 furgoneta baino gehiago eta ehunka agente mobilizatu zituen maiatzaren 15ean Urtza Alkorta atxilotzeko. Ondarroarrari bost urteko kartzela zigorra ezarri dio Espainiako Auzitegi Gorenak, ETAko kideei laguntzeagatik. Alkorta 2010ean atxilotu zuen Ertzaintzak eta haien esku egon zen bitartean tratatu txarrak jasan zituela salatu zuen: “Azkenean, beraiek pentsatua dutena onartzen duzu, amaitzeko desiratzen zaudelako”, azaldu zuen.

Ondarroan “herri harresia” osatu zuten ehunka lagunek Alkorta inguruan, desobedientzia zibil eta protesta baketsuarekin atxilotoketa zailtzeko. Hiru ordu eta erdiz aritu zen Ertzaintza jendea Alamedako Zubitik ateratzen, arrastaka eta gorputz atalak bihurtuta. Hainbat pertsona ere atxilotu zituzten erresistentzia horren ondorioz.

AXIER LOPEZ

Ehunka lagun bildu ziren Ondarroako Alamedako zubian Urtza Alkortaren atxilotoketa erresistentzia pasiboaren bidez zailtzeko.

ARGIAko kazetari Lander Arbelaiz eta Axier Lopez zubian izan ziren, gertatzen ari zena jasotzen,

eta irudi horien bilduma ikusgai dago euren blogetan.

Axier Lopezek bideoak kronologikoki antolatu ditu *Begizta.net*-en (ttiki.com/50643) eta horietan antzeman daiteke polizia operazioaren tamaina, Aske Gunean bilduta zeuden herritarren hasierako erreakzio eta kantak, Alamedako zubia husteko ertzainaren ahaleginak eta baita Urtza Alkortaren atxilotoketa unea ere.

Bestetik, Lander Arbelaizek Aske Gunean gertatzen ari zenaren etengabeko jarraipena egin zuen hainbat gau eta egunez. Kronikak, elkarrizketak eta irudiak paratu ditu *Taupadak* (ttiki.com/50644) blogean. ■

Atxilotoketa uneko hainbat bideo

6:44. Eguna argitzearekin, Ertzaintzaren etorrera iragarri zuten megafonia. Jendea zubira igo zen euripean. (Iraupena: 3:47 minutu).

9:45. Urtza Alkorta atxilotu arteko azken momentuak erakusten dituen bideoa. Elkartasun oihuak eta urduritasuna. (Iraupena: 6:36 minutu).

9:15. Ertzaintzak banan-banan atera zituen ehunka herritar zubitik. Erresistentzia eta tentsio une handiak bizi izan ziren. (Iraupena: 3:09 minutu).

10:47. Mikel Etxaburu ondarroarrak “zubi harresiaren” balorazioa egin zuen aldameneko karpan, txalo artean (Iraupena: 5:23 minutu).

Zaldibartarren %22k erabiltzen du euskara kalean

BIZKAIKO ZALDIBAR HERRIAN ia erdiak, %46k, badaki euskara. %22k erabiltzen du kalean, eta etxean %27k. Herriko haur guztiak D ereduan daude matrikulatuta. Ez ditu ezaugarri bereziak Zaldibarrekin, beste herrietan ere halaxe gertatzen da, hitz egiten dutenak baino dezente gehiago dira euskara dakitenak.

Alabaina, ezagutzaren eta erabileraren arteko aldea murrizteko asmoa du Zaldibarko Udalak, eta Elhuyar Aholkularitzaren eta herritarren laguntzaz Euskararen Plana prestatu dute datozen lau urteetarako. Planak bi helburu nagusi ditu: euskara prestigiatzea eta eremu guztietara zabaltzea. Zaldibarko Udalarren eskariz, euskararen egoeraren diagnostikoa zuzendu duen Elhuyarko Nerea Zubiaeren ustez, bi helburu horiek lortzeko bi gauza ezinbestekoak dira: euskara hautu kontzientea izateko herri-tarrak ohartaraztea eta gazteei euskarazko erreferenteak ezagutaraztea.

Bahea

Arrasateko gaztetxean jardunaldi feministak emakumeentzako bakarrik izateak eragindako hausnarketa:
blogak.goiena.net/barberenea/

“Bakarrik gehitu nahiko nuke niri ez zaidala batere arraroa egin emakumeek jaia bakarrik ospatu nahi izana. Eta hau da ziurrenik nire bizitzan urte asko euskaldunon elkarteen bueltan eman ditudala, eta bertan aspaldian teorizatu da batez ere Txepetxen eskutik euskaldunon trinkotu beharraz egoera linguistiko asimetricoari buelta eman nahi badiogu. Hots, kolektibo zapaldu baten boteretze fasea ulertzea errazagoa dela norbera kolektibo zapalduen baten kide bada eta boteretze gogoetak edo saiakerak (euskalgintzaren kasuan TELP, elkartegintza, intsumisioa adib) egin baditu.

(...) Horrenbestez, 2 ondorio atera ditut euskalgintzari aplikagarri zaizkionak:

1.-Kolektibo zapalduakook batu beharra dugu, egun indarrean den jendarte eredu kapitalista eta hetero-patriarkalari aurre egin nahi badiogu. Galde diezaiogun gure buruari, egun euskalgintzak bizi duen emaitza eta mezu hedadura geldotzea ez al da izango bizi garen jendarte ereduaren erru? Hau da, ez ote gara iritsi jendarte eredu honek uzten digunaren topera?

Jendarte ereduari aurre egin nahi badiogu, ezinbestekoa dugu zapalduak gauden guztiok elkartzea. Emakume, haur, euskal hiztun, LGTB mugimendua... Zapalkuntza ametitzen duen eredu ekonomiko eta sozial batek kalte egiten baitigu guztioi eta ez digu utziko muga estu batetik haratago joaten”.

EKONOMIAREN TALAIA • TERMOMETROA

AHT: beste Lemoiz bat?

INOLAKO HERRI KONTSULTARIK GABE Euskal Herrian eraikitzen ari diren AHTa, azken egunotan albisteak izan da bi arrazoiengatik. Alde batetik, Euskal Y delakoaren –EAEko AHTren– obrak kasik geldituta daudelako, eta trena martxan jartzeko data behin eta berriz atzeratzen ari direnez, bere etorkizuna inkognita delako. Bigarren arrazoiak AHTren Nafarroako zatitik dator; Espainiako Gobernuak ez die jaramonik egin Euskal Y-arekin eta Zaragozarekin lotzeko zeuden aurreikuspenei. Hala ere, Nafarroako Gobernuak 68 kilometroko bere “AHT nafarra” nahi du Iruñea eta Castejón artean, 675 milioi euro kostako lukeena. Hori erokeria!

Alarma piztu da, inoiz hasi behar ez liratekeen, eta edozein kasutan, herritarrekin kontsultatu beharko liratekeen obra faraoniko horien kudeatzaile eta sustatzaileen artean. Kapitalismoaren bozeramaile den *El Correo Español*-ek editoriala idatzi du esanez Euskal Y-a “hiltzeko bidean” dela eta “Gobernu zentralak aurreikuspenak argitu eta proiektu estrategikoa geldialditik atera” beharko lukeela. Hitz ezkor hauekin amaitzen du egun-

kariak: “Zein da AHTren etorkizuna, kontuan hartzen badugu zati bat ez dela operatiboa izango beste zatirik gabe?”. Eta guk haxe gehituko genioke: Eta zer gerta liteke “frantziar loturarik” ez badugu ikusten?

Krisiaren aurretik trenbide proiektua erokeria zen, antisoziala, antiekonomikoa eta antiekologikoa. Orain, askoz arrazoi gehiago daude halako “mamu”a bertan behera utz dezatela eskatzeko. 10.000 milioi euroko aurrekontua du Euskal Herrian: 6.000 milioi Euskal Y-arentzako, 3.150 milioi euro Nafarroako hasierako korridorearentzako eta 1.100 milioi euro Lapurdiko AHTrentzako. AHTren obren egungo egoerak Lemoiz zentral nuklearrarena gogorarazten digu. Lemoiz zorionez geldirik dago, inposizioaren eta prepotentzia ekonomiko eta politikoaren monumentua baino ez da gaur egun, herri erresistentziaren oroimenerako. Ea AHTren obrek bide bera hartzen duten! Baina lastima, gure zergen xahuketaren bizkar izango litzateke.

Juan Mari Arregi

Klimaren aldaketak jada eskatzen digu egokitzen hastea

National Adaptation Forum-en aurkezpenak dio: “Garaiotan ikusten ari gara klimaren aldaketaren arrisku eta ahuleziak sartu direla baliabide naturalen kudeaketan erabakitzen duten jendeen diskurtsoetan. Herri, eskualde eta nazio mailan ari diren kudeatzaileak hasi dira erantzuten klimaren eraginei. Baina egokitzearen alorra oraindik sortu berria da”.

| PELLO ZUBIRIA KAMINO |

NATIONAL ADAPTATION FORUM burutu berri dute AEBetako Denverren. Klimaren aldaketak dakarren mundu berrira egokitzeko estrategiak aztertzeaz da *adaptation* hori. Egokitzea, oraindik gure arteko askok eztabaidan jartzen dutenean klima aldaketarena egia ote denez? Hainbesterainokoa ote da?

Alternat gune progresistan *Cynical companies are already scheming how getting rich off global warming* (Enpresa zinikoak tratutan ari dira beroketa globalarekin aberasteko) kronika argitaratu du Alexander Zaitchikek, azpтитulu honekin: “Lekuko funtzionarioak eta ekologistak planak egiten aritu dira beroketa globalaren ondorengo Amerikaz. Etekin bila dabiltzan negozioek gauza bera egin dute”. Zaitchik kazetari *freelance* da, besteren artean *Common nonsense: Glenn Beck and the triumph of ignorance* liburuaren egilea.

Zaitchikek kronikan azaldutako biltzarrean, apirilaren 2tik 4a artean, 500 partaidetik gora bildu ziren, klimaren aldaketari egokitzeko AEBetako Gobernuak sortu dituen 20 agenzia federaletako ordezkariak, arriskuan diren kostaldeetako dozena bat estatuko funtzionarioak, Gobernuaz Kanpoko Erakundeak, unibertsitateko ikerlariak...

Adaptation definizioa biltzarreko hainbat aurkezpenetan mamiturik

ikusi zen: “Hirien egokitzea”, “Itsas hegiaren erresilientzia eraikiz”, “Bizidun basatien egokitzea eta espezie etxekotuen lekualdatzea”, “Dike eta olatu hormak: kostaldea eta itsas guneen planifikazioa”...

Erresilientzia (estresari eta ezintasunari aurre egiteko ahalmena) eta egokitzea modako hitz bilakatu dira. Zaitchiki biltzarkide batek aitortu dionez, “duela bi urte kanporatu egingo ninduten edozein bileratatik klimaren aldaketaz eta horri aurre egiteko inbertsio beharraz hitz egin izan banu”. Baina Sandy ekaitz izugarriak (*super storm* ingelesez) aldatu zuen giroa. Pentsa, Denverreko alkate Michael Hancock biltzarrean iragarri zuen apirilaren 2a izendatu duela “Klimari egokitu beharraz ohartzeko eguna”.

Zaitchikek uste du horrelako keinu asko ez dela beharko aurrerantzean. “Super-ekaitzak, uholdeak eta idorteak handitu eta gogortu ahala, horiekiko babestu eta egokitu (*adaptation*) beharrak gaina hartuko dio negutegi gasak murrizteari (*mitigation*) klimaren agendan”.

Biltzarrean babesleetaoak izan dira Geos institutua (“*Using science to help people predict, reduce, and prepare for climate change*” dauka lelo), klima egokitzearen *think tank*, eta

Amerikako Estatu Batuetako Garraio Ministerioaren mapak dio tituluan: “Klima aldaketaren eragina AEBetako garraio publikoan. Eurite handien eta itsasoaren maila igoeraren proiektioak”. Neurri eta tamaina ezberdinetako puntuek irudikatzen dituzte garraioen geltoki nagusiak. Barruko aldeko mantxa marroiek idorteen handitzea adierazten dute eta urdinek euriteen handitzea. Kostaldeetan garrantzia berezia daukate bi seinalek: urdin argiz daude itsasoaren mailatik metro bete edo gutxiagora dauden eremuak; eta marra gorriaz azpimarratu dira gehien sufrituko duten itsas hegiak. Zehazki Mississippi-Missouriaren deltako larrialdi egoera azaltzen duen *Can't Stop the Water* dokumentala erakutsi zuten Denverreko biltzarrean akaberran. Eskualde horietan bereziki sufritutako Katrina eta Sandy *ekaitzarrek* argitan utzi dute nortzuk diren klima aldaketaren galtzailak, aldaketazko justizia eskatzen dutenak.

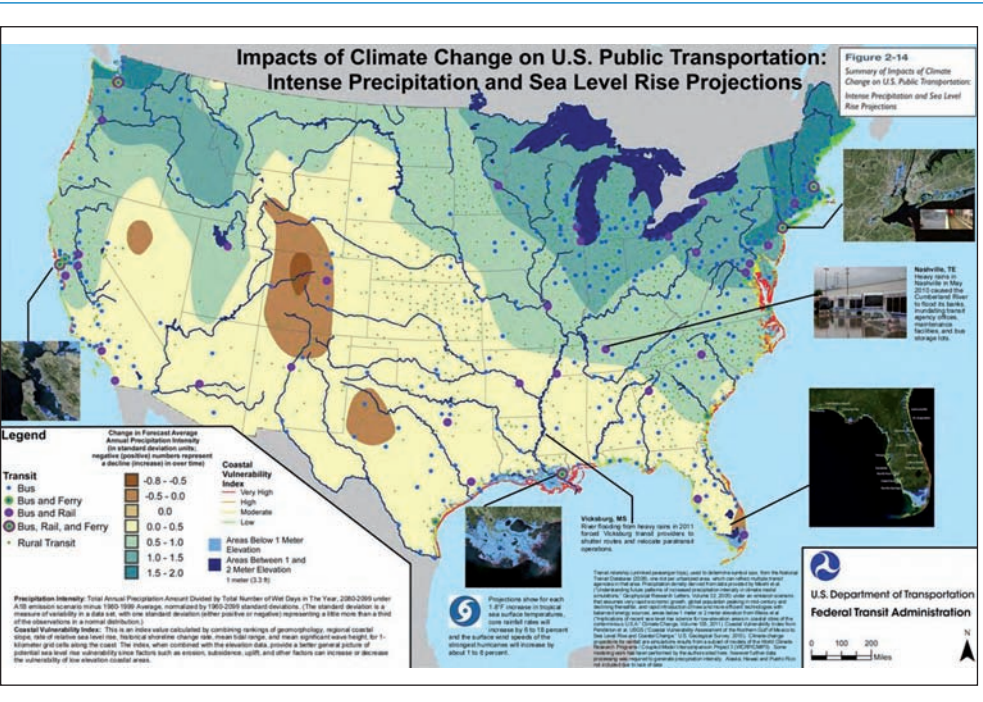
Stratus kontsultora, bezero publiko eta pribatuei klimaren arriskuez aholku ematen aitzindaria. Bien jabea Daniel Kreeger da, Association of Climate Change Officers elkartearen sortzaile ere badena.

“Kalkulatu dut –esan dio Kreegerrek kazetariari– 30.000 edo 50.000 profesional ariko dela klima eta egokitzearen gaietan hurrengo hamarkadan”. Datorren irailerako Washingtonen antolatuko du hiru eguneko *Climate Strategies Forum* delakoa. Honen babesletza 25.000 dolar pagatu behar da.

Justizia klimatikoa eta negozioak

Denverren bilduak mintzatu dira jendeak, aziendak eta etxeak lekualdatzeaz, arriskutan diren eremuetan salbatu daitekeena sendotzeaz eta ezin dena abandonatzeaz. Grafikoki esanda, AEBetako bizilekuen mapak zaharberritzeaz. “Duela hamar urte egokitzea hitz itsusia zen, berde profesional eta ekintzaileen artean amore ematea esan nahi zuen. Gero, klimari buruzko nazioarteko negoziaketan poderioz eta klimaren aldaketak atzerabiderik ez duela erakusten duen zantzuak ikusirik, nazka galdu diote”.

Zaitchikek erdutatut aipatu du Lara Hansen. AEBetako Ingurumen Agentzian eta beranduago World Wildlife Fund erakundean

keen iraultza sozialei buruzko beldurra. Horrekin batera, gizarteak berdetu eta deszentralizatu beharra, leku askotan industriaren intentsibotasuna arinduz jarduera ekonomikoa eta hondakinak murriztu beharra... “Baina galdera da ea aipatzen diren trantsizioak burutuko ditugun garaiz ala beranduegi”.

Denverren ba omen ziren hirietako funtzionarioak arazo zehatzen konponbide bila joanak; Zaitchikek aipatu du Chicagoko bat, kezkatua ur zikinen hoditeria gero eta sarriagotan butxatzen delako, uholdeen kausaz. Lara Hansen bezalako beste askok planteamendu holistikoagoa egin nahi zuten, kaltetuenak izango diren jendeen babes ekonomiko eta soziala hobetzeko.

Beste biltzarkide batek, Jacqueline Pattersonen esan bezala, “klimaren aldaketak larriagotu egiten ditu lehenetik dauden bereizketa sozialak, osasungintzan, zabortege toxikoen hurbiltasunean, poliziarekiko eta hedabideekiko harremanetan, larrialdi zerbitzuetan, ahalmenean oro har”.

Aldiz, enpresa handiek inbertsio, oportunitate eta arriskuak ikusten dituzte aldaketotan. Nazio Batuen Erakundeak kalkulatu du 130.000 milioi dolar mugituko dituztela alor honetako konpainiek. Urak eta laborantzako lurrak garrantzia berezia hartu dute. Prezioak gora datoz. Petrolio konpainiek sortutako Global Adaptation Index bat bada jadanik burtsan kotizatzen dena, Natural Gas Partnersek 11.000 milioiko portfolio daukalarik. Baten negarra dakarren euria, bestearen pozgarri. ■

ibili ostean, 2008an EcoAdapt sortu zuen, klimaren aldaketa ikeritzeko, Washington estatuko itsas hegian uharte txiki bat erosi eta han eraiki egoitza. Kazetariari esan dionez, “EcoAdapten ideia da jendeari bultza egitea kontzientzia hartzetik haratago egokitze neurriak hartzera”.

Bill McKibben, 350.org erakundekoa, zen beste biltzarkide berezietakoa. *Eaarth* liburua plazaratu berri du, azaltzeko gutako gehienak bizi garen planeta dagoeneko ez dela gu sortu ginen hura bera. “Aztertu behar dugu gure bizimodutik eta gure ideologietatik zein zati utzi behar ditugun atzera, gure gizartearen eta zibilizazioen muinak babestu ahal izan ditzagun”.

AEBetan gai hau lantzeko Global Change Research Act legea 1990ekoa da, George W. Bushen garaikoa, baina 15 urtez paper artean lozorroan eduki dute, Barack Obamaren administrazioak biziberritu duen arte. Honek abian jarri du Adaptation Task Force, klimaren aldaketaren arriskuak aztertu eta proposamenak egiteko.

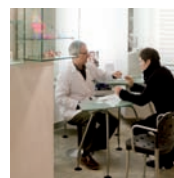
Ultraeskuineko kristau kreazionistek luzaz oztopatu dute gai honen aurrerabidea. Hondamendi naturalek hartu dieten arte gaina, esaterako Ipar Dakota estatuak bost urtetan lau aldiz jasan dituen uholde izugarrien bidez.

Biltzarrean, Zaitchikek *Alterneten* esan digunez, eten gabe mahairatu da klimaren aldatzeak ekar ditzan

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 23 · 20004 Donostia · T. 943 420 624
info@zinkunegioptika.com
www.zinkunegioptika.com

Zerbitzua
Kalitatea
Garantia

Xabier Letona

♦ ARGIAKO ZUZENDARIA

DANI BLANCO

Herri harresia-ren laborategia

JUSTIZIA, legea, zilegitasuna eta oportunitate politikoa nahasten dira *herri harresi*-etan, dena euskal gizarteak bizi duen egoera berria eta bake prozesuaren testuinguruan. Donostia, Ondarroa eta hirugarrena Iruñerrian kokatuko ei da.

Aipatu lau osagaiak, nondik begiratu, desberdin ikusten dira beti. Justiziaren ikuspegitik ez da zalantzarik: oro har, euskal gizartean gaizki ikusten dira soilik jardun politikoagatik (18/98, Batasuna, Segi...) auziperatutako en espetxeratzea. Espainian, oro har, ongi. Beste kasu guztietan bai, baina euskal auzian irakurketa juridikoa errealtate-
ra egokitzearenak oraingoz jai du Madril. Ez da aintzat hartzen bake prozesu baten aukera, eta Espainia-
ko auzitegiek legea beti moduan irakurtzen jarraitzen dute, eta, ondorioz, legea bete behar dutenak beti moduan atxilotetak egite-
ra behartuta daude.

Legearen ikuspegitik, ez da zalantzarik hau desafio handia dela, espetxe agindua duten pertsonak leku publiko batean agertu eta honen atxiloteta hainbat egunetan ez gertatzeak, legea betetzeko ezintasuna adierazten du. Legea betetzeko dagoela esaten da, baina berau injustu gisa ikusten bada, inork gutxi ukatzen du kontzientzia eragozpenerako edo desobedientzia zibil baketsurako eskubidea. Intsumisioaren kasua paradigmatikoa izan da Euskal Herrian eta *herri harresi*-en kasuan ikusgai da har dezakeen indarra. Baina gizarteko esparru eta eremu ideologiko askotan ematen da desobedientzia, besterik ez bada, kontzientzia eragozpen gisa: urte luzez Nafarroako Gobernuak —eta hainbat medikuk— Nafarroan

legez abortatzeko eskubidea eragotzi du; PSOEren Hiritartasunaren Legearen aurrean PPK irakasle eta gurasoen artean berau ez betetzeko jarrera bultzatu zuen; edo EAJk atez atekoaren “inposaketaren aurrean” Gipuzkoako hainbat herritan iradoki edo zuzenean deitu du desobedientzia.

Zilegitasuna? Teorikoa bai, beti, baina gehienetan bultzatutako ideien babes sozialak eta oportunitate politikoak erabakitzen du noiz den aproposa eta eraginkorra desobedientzia.

Jeltzaleen kontraesanak ez dira gainditzeko Garitano eta Espainiako banderari erreferentzia eginez

IRAKURKETA bat honakoa izan daiteke: udazkenean bi urte beteko dira ETAK armak utzi zituenetik eta hemen, itxuraz, ez da ezer mugitzen. Areago, PPK egoera blokeatu nahi duela dirudi; PSOEek nahikoa du bere barne saltsarekin eta geldo hartuta ere ez dio asko axola; EAJk nahi du, baina beldur da horrek ezker abertzaleari eta bloke soberanistari eman diezaiokeen bultzadaz, eta dena gertutik kontrolatu nahi du. Ezker abertzaleak bakarrik ezin du eta, beraz, zerbait egin behar du bake prozesuarena astintzeko, eta hau izan daiteke bide bat. Hau da, *herri harresia* bake prozesua aktibatze-
ko akuilu gisa ulertzen du. Edo estrategia soberanistarako tresna desobediente gisa ere planteatzen da, laboratoriora gisa, esate batera? Bere barne tentsioen ihes balbularekin ba ote du zerikusirik? Edo beste barik, ezker abertzaleak aipatzen dituen borroka molde desberdinen uztartzea da?

Orain arte ikusi dugunagatik, Aske Guneen helburu nagusia badirudi gizartearen arreta deitzea dela, horretarako *herri harresiaren* tresna erabiliz; bide batez, atxilotetak ez daitezela doan izan, eta EAJren baitan kontraesanak sor daitezela, hauek egoera deserosoan jarrit.

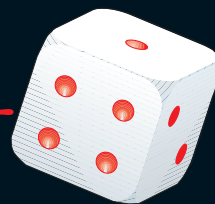
EAJ, oraingoz, tentu handiz ari da erantzuten errealtate berriaren aurrean: Ertzaintzak atxilotetak gauzatzen ditu —egun ezin da bestelakorik irudikatu—, eta badira jarrera oso desgoki eta batzuetan basatiak, baina oro har, indar erabilera neurtzen ari da, iriz-
tzi publikoaren aurrean irudi berri bat utzi nahian. Edo-
nork irudikatzen du duela bost edo hamar urte Ondarroa edo Donostiako Bule-
barra guda-zelai bihurtuta. Hala ez izatea ere bada garai aldaketaren adierazle. Hirugarren harresia Nafarroan eratzen bada, seguru-
nik azkar antzemango dira hango agintari eta polizien jarrera desberdinak.

Baina tentuz ibiltzeak ez ditu jeltzaleak kontraesanetatik salbuesten, eta hauek ez dira gainditzeko Martin Garitano eta Espainiako banderari erreferentzia eginez. Ez da hain samurra. Espainiako banderaren inposaketa arazoa da Bildurentzat, baina horren ondorioz ez dira zuzenean inoren giza eskubideak zapaltzen, eta jendea injustuki espetxeratuz bai, pertsona eta familia askoren sufrimendua areagotuz. Edozein bake prozesutan lehen-lehena dagoen sufrimendua ezabatzea da, ez areagotzea. Hemen ere, errepre-
sioa eta mendekuare-
na gainditzeko ezinbes-
tekoa da. ■

ASTE HONETAKO

zozketa

Bilboko Kafe Antzokia

Bazkaria
bi lagunentzat

Done Bikendi, 2
Bilbo BIZKAIA

www.kafeantzokia.com

1

Donostiako Aquariuma

4 harpidunentzat
bina sarrera

Carlos Blasco de Imaz plaza, 1
Donostia GIPUZKOA

www.aquariumss.com

2

Ekain berri

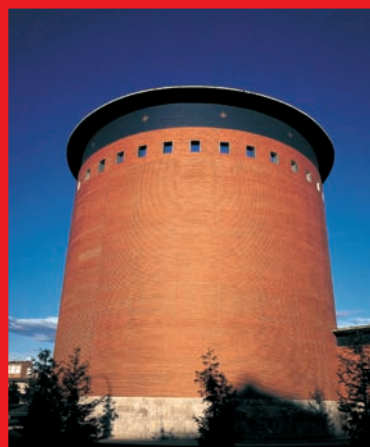
Ekainberri

3 harpidunentzat
bina sarrera

Portale, 9
Zestoa GIPUZKOA

www.ekainberri.com

3

Iruñeko Planetarioa

3 harpidunentzat
bina sarrera

Antso Ramirez, z/g
Iruñea NAFARROA

www.planetario.org

4

Argia kamiseta

2 kamiseta opari

www.argia.com/denda

5

AZKEN IRABAZLEAK (2368. Argia)

KONTZERTUA Bonberenea txaranga eta lagunak

- Ardatza Aldizkaria (Gasteiz)
- Gotzon Apaolaza Bernedo (Lasarte-Oria)

EKAINBERRI

- Eukeni Abasolo Galdeano (Gasteiz)
- Jone Santamaria Azpiri (Donostia)
- Aitor Zuberogoitia Espilla (Durango)

OKATXU komikia

- Josu Iztueta Azkue (Tolosa)
- Jesus Mari Olaizola Lazkano (Zarautz)

DONOSTIAKO AQUARIUMA

- Karmelo Busturia Jimeno (Donostia)
- Alberto Los Arcos Fernandez (Aras)
- Iker Elozegi (Hazparne)
- Asier Lizarriturri Martiarena (Aretxabaleta)

ARTIUM Arte Garaikideko Euskal Zentro-Museoa

- Jose Aierbe Mendizabal (Beasain)
- Mª Angeles Azpiroz Harizurieta (Barañain)
- AED Elkarte (Arrasate)

* Bisitaldietarako epea: Bi hilabete

PARTE HARTZEKO

Astelehenetik ostiralerara 08:00-15:30

Tel: 943 36 72 85 • gunea@argia.com

www.argia.com/gunea

gunea

argia

ATXEGA JAUREGIA

jatetxea

ATXEGA
JAUREGIA

Aitzezarra, 1

Zumartegi industrialdea

© 943 37 11 50

21070 **Usurbil** (Gipuzkoa)

www.atxegajauregia.com